

**LES FANTASIES DELS
DELINQÜENTS SEXUALS: UNA
APROXIMACIÓ A LA SEVA
INCLUSIÓ ALS PROGRAMES
DE TRACTAMENT**

TREBALL DE FI DE GRAU

CRIMINOLOGIA

2015 – 2016

Autora: Paula Ferriol Garrido

Tutora: Elena Garrido

Data de lliurament: 20 de maig de 2016

Resum

En aquest projecte s'estudia la relació entre les fantasies sexuals i la delinqüència de caràcter sexual centrada en els agressors de dones adultes, per tal d'apropar-los més a una reinserció total i sense reincidència. Es revisa la bibliografia al respecte, exposant primerament, què són les agressions sexuals i les característiques dels agressors. En segon lloc, es presenta un recull de les investigacions realitzades entorn a les fantasies sexuals i la seva relació amb els actes delictius i finalment, s'analitza la reincidència d'aquest delictes i els tractaments que es realitzen amb aquests individus. Posteriorment, a partir d'entrevistes a professionals de la matèria en qüestió, es planteja una proposta d'intervenció consistent en un mòdul de tractament de les fantasies, que s'inclouria a l'actual Programa de Control de l'Agressió Sexual, implementat a Catalunya des de 1996 per Garrido i Beneyto. En aquest projecte es planteja una primera aproximació que obre la porta a nous estudis al respecte, per tal de resoldre la principal dificultat de la matèria, la falta d'investigació.

Paraules clau: agressors sexuals, fantasia sexual, fantasies sexuals desviades, factor de risc, reincidència, tractament

Abstract

In this project, the subject of study is the connection between sexual fantasies and sexual crimes. Focusing on the ones committed by assailants on adult women in order to approach them to a reintegration and without a chance of relapse once they are settle in the society again. Firstly, the bibliography is going to be revise to establish what exactly is a sexual assault is and what characteristics the assailants have. Secondly, a compilation of investigations made about the sexual fantasies and the connection between the crimes committed is presented. Is then when an analysis of relapse is made about these crimes and the treatments applied to these individuals. Lastly, based on the interviews made to professionals on this subject, a proposition of intervention is exposed. This intervention consists on a unit where the fantasies of the offenders are treated. The proposition made would be included in the control of sexual assaults

program (*Programa de Control d'Agressió Sexual*) implemented in Catalonia since 1996 by Garrido and Beneyto. For this project a proposition of a first approach on the subject exposed earlier is laid out. This is just an opportunity for researcher to make new studies to solve the main difficulty of the subject dealt with, the lack of research.

Keywords: sex offenders, sexual fantasy, deviant sexual fantasy, risk factor, recidivism, treatment

ÍNDIX

1. Introducció	4
2. Marc teòric	6
2.1. Agressió sexual i agressors sexuals	6
2.2. Fantasies sexuals	10
2.3. Reincidència i tractament	24
3. Metodologia	32
3.1. Resultats	32
4. Proposta d'intervenció	33
4.1. Context d'actuació i descripció dels destinataris	33
4.2. Objectius de la intervenció	34
4.3. Blocs d'activitats	34
4.4. Temporalitat	36
4.5. Pressupost del mòdul	37
4.6. Avaluació	38
5. Conclusions	39
6. Bibliografia	42
7. Annexos	44
7.1. Quadre resultats de les entrevistes	44
7.2. Transcripcions de les entrevistes	52

Nombre de paraules: 12.422

1. Introducció

Les agressions sexuals, de totes les maneres d'infringir la llei, és potser, la més rebutjada per la comunitat. L'aparició periòdica de notícies relacionades amb casos de violència sexual fa que la societat estigui més sensibilitzada davant dels riscos i les amenaces col·lectives. Per això, hi ha una demanda als poders públics perquè trobin solucions per eradicar aquests actes delictius. Aquest fet, constitueix un gran obstacle per a la reinserció del subjecte a la societat, donada la forta estigmatització que pateix.

Tot i la repercussió mediàtica d'aquest fet delictiu, la realitat mostra que els casos condemnats per aquests delictes representen menys de l'1% del total de condemnats, tant a nivell de l'Estat espanyol, com a nivell de Catalunya.

Taula 1. Relació del total de condemnats i condemnats per delictes contra la llibertat i indemnitat sexuals l'any 2014

	Catalunya	Espanya
Total condemnats adults	41.858	277.956
Condemnats per delictes contra la llibertat i indemnitat sexuals	376	2.492

Font: Elaboració pròpia a partir de dades extretes del INE.

Per altra banda, s'ha de considerar que es desconeix el número real d'agressions sexuals. Se'n coneix una petita part i es té constància de que només es denuncien una de cada cinc agressions sexuals (Vázquez, 2011). Segons les enquestes de victimització, la xifra negra d'aquests delictes és de les més altes. Això és degut a què, en la majoria de casos, les agressions es produeixen en l'entorn familiar i sobre menors. Les víctimes per por o per vergonya, no denuncien els fets i les autoritats mai arriben a assabentar-se'n.

Es considera molt important tractar de reduir al màxim possible la reincidència de la delinqüència, sobretot en delictes amb gran repercussió social com són les agressions sexuals. És per això que sempre es cerquen i s'investiguen noves tècniques i nous factors en els quals incidir per tal d'aconseguir aquest propòsit.

Pel que fa als agressors sexuals, s'ha observat que sovint, presenten problemes en els seu comportament, preferències sexuals i en les seves cognicions. Algunes d'aquestes preferències antisocials probablement s'han generat i consolidat en l'individu a partir de l'associació repetida entre la seva excitació sexual i estímuls violents, que poden sorgir de la pornografia o de les fantasies (Redondo, Pérez & Martínez, 2007).

Prenent aquest darrer factor, en aquest projecte s'ha volgut incidir en les fantasies sexuals i el risc que suposen per a l'augment de la probabilitat de realització de l'acte delictiu, per tal d'aconseguir, amb el tractament d'aquest factor tant poc investigat, una reducció de la reincidència.

L'objecte d'estudi d'aquest projecte s'ha concretat en les agressions a dones adultes atès que les explicacions a la delinqüència sexual amb adults i a la delinqüència sexual amb menors són de naturalesa diferent. En el cas de l'agressió sexual amb adults, la majoria de cops consisteix en una violació, que suposa l'ús de la força o la intimidació amb la finalitat de mantenir una relació sexual, mentre que l'abús sexual amb menors, no sol ser violent, l'habitual és que l'agressor convenci al menor per a mantenir la relació (Ortiz – Tallo, Sánchez & Cardenal, 2002).

Per tal de tractar la qüestió presentada, primerament es farà una revisió bibliogràfica per tal de justificar la importància d'aquest factor i la necessitat d'intervenir-hi. En aquesta s'exposaran el concepte d'agressió sexual i les característiques dels agressors, les fantasies sexuals i la relació amb l'acte delictiu i, finalment, la reincidència d'aquests delictes i els tractaments que es realitzen en aquest àmbit, incidint amb el programa que es realitza actualment a Catalunya; el Programa de Control de l'Aggressió Sexual (d'ara en endavant; SAC).

Per altra banda, es presentarà una proposta d'intervenció en les fantasies sexuals. Aquesta, pretén incloure's com un dels mòduls que s'imparteixen al programa SAC, per tal de tractar en la major mesura possible tots els factors que es consideren importants en la prevenció de reincidències en delictes sexuals.

2. Marc teòric

2.1. Agressió sexual i agressors sexuals

Per començar, és necessari definir i delimitar el fenomen que es treballa en aquest projecte, així com els destinataris de la proposta.

El concepte d'agressió sexual pot definir-se de dues maneres; legalment o psicosocialment. La primera fa referència a les definicions que es troben als ordenaments jurídics penals on són tipificades les conductes considerades com a delictes. La segona, són les formes de conducta asocial que impliquen un trencament de les normes socials d'interacció o una acció contra l'autodeterminació dels altres (Soria & Hernandez, 1994).

El marc jurídic dels delictes d'agressió sexual es situa dins dels drets bàsics garantits per la Constitució Espanyola; la vida, la seguretat i la llibertat personal (Soria & Hernandez, 1994).

El que, davant de la justícia, es considera una agressió sexual es troba definit al Codi Penal vigent (2015). Aquest, dins del Títol VIII; delictes contra la llibertat i indemnitat sexuals, clarifica el que considera agressions sexuals en l'article 178 i següents.

Artículo 178: El que atentare contra la libertad sexual de otra persona, utilizando violencia o intimidación, será castigado como responsable de agresión sexual con la pena de prisión de uno a cinco años.

Artículo 179: Cuando la agresión sexual consista en acceso carnal por vía vaginal, anal o bucal, o introducción de miembros corporales u objetos por alguna de las dos primeras vías, el responsable será castigado como reo de violación con la pena de prisión de seis a 12 años.

Artículo 180:

1. Las anteriores conductas serán castigadas con las penas de prisión de cinco a diez años para las agresiones del artículo 178, y de doce a quince años para las del artículo 179, cuando concurra alguna de las siguientes circunstancias:

1.ª Cuando la violencia o intimidación ejercidas revistan un carácter particularmente degradante o vejatorio.

2.ª Cuando los hechos se cometan por la actuación conjunta de dos o más personas.

3.ª Cuando la víctima sea especialmente vulnerable, por razón de su edad, enfermedad, discapacidad o situación, salvo lo dispuesto en el artículo 183.

4.ª Cuando, para la ejecución del delito, el responsable se haya prevalido de una relación de superioridad o parentesco, por ser ascendiente, descendiente o hermano, por naturaleza o adopción, o afines, con la víctima.

5.ª Cuando el autor haga uso de armas u otros medios igualmente peligrosos, susceptibles de producir la muerte o alguna de las lesiones previstas en los artículos 149 y 150 de este Código, sin perjuicio de la pena que pudiera corresponder por la muerte o lesiones causadas.

2. Si concurrieren dos o más de las anteriores circunstancias, las penas previstas en este artículo se impondrán en su mitad superior.

Pel que fa als agressors sexuals, diversos estudis (Larrotta & Rangel – Noriega, 2013; Ortiz-Tallo, Sánchez & Cardenal, 2002; Castro, López & Sueiro, 2009) han intentat establir uns perfils de personalitat per tal de facilitar la prevenció d'aquestes agressions, així com la identificació dels agressors. Es considera important conèixer els patrons de comportament habitual de les persones que han delinquit perquè ajuda a comprendre millor els motius pels quals han comès els delictes i les seves reaccions davant dels factors situacionals i ambientals que s'han donat, i d'aquesta manera, desenvolupar programes de prevenció i tractament en aquests sectors de la població (Ortiz-Tallo, Sánchez & Cardenal, 2002).

Tot i així, els estudis ressalten la no existència de perfils de personalitat en agressors sexuals (Vázquez, 2005 citat per Larrotta & Rangel – Noriega, 2013), és a dir, no es pot afirmar que sigui possible establir perfils de personalitat prototípics o característics dels agressors sexuals, atès que les variables analitzades no han donat resultats prou significatius. Tanmateix, es poden establir una sèrie de característiques comunes que s'han observat en les investigacions realitzades.

Pel que fa a les característiques sociodemogràfiques dels agressors sexuals analitzats als diferents estudis s'observen diversos factors. En primer lloc, la mitjana d'edat, presenta diferents dades segons l'estudi. Hanson (2005, citat per Larrotta & Rangel – Noriega, 2013) afirma que la mitjana d'edat pels violadors és de 32,1 anys. Per altra banda, Castro, López & Sueiro (2009) observen en els seus estudis que l'edat mitjana pels delinqüents sexuals d'adults és de 34 anys.

En segon lloc, quant a l'estat civil dels agressors sexuals d'adults s'observa que es tracta de solters en un 45,5%, separats en un 36,3% i un 18,1% són casats (Castro, López & Sueiro, 2009).

En tercer lloc, quant al nivell d'estudis, en la recerca de Castro, López & Sueiro (2009) s'observa que el 54,5% dels subjectes tenia els estudis primaris incomplets, el 27,3% tenia els estudis primaris i el 18,1% tenia el batxillerat o formació professional.

En quart lloc, el nivell socioeconòmic dels subjectes de l'estudi de Castro, López & Sueiro (2009) era majoritàriament baix (72,7%), mentre que un 27,3% era mitjà-baix.

En cinquè lloc, Larrotta & Rangel – Noriega (2013), quant a la infància i adolescència dels subjectes analitzats, exposen en la seva investigació que la presència de maltractaments previs a mans dels progenitors es dona en un 30% i, de maltractament del pare cap a la mare en relació amb la ingesta d'alcohol, es dona en un 25%. Per altra banda, un 15% va créixer sense un dels dos progenitors i un 30% va ser víctima d'abusos i/o agressions sexuals.

En la dimensió familiar, Pinto & Aramayo (2010, citat per Larrotta & Rangel – Noriega, 2013) exposen al seu estudi que la majoria dels casos eren famílies reconstruïdes on la jerarquia es centrava en una sola persona, amb absència de bona relació entre els pares ni afecte cap als fills. Es fa referència, com en l'estudi anterior, a la violència contra la parella per part del pare associada al consum d'alcohol.

Pel que fa a les característiques criminològiques, Vázquez (2005 citat per Larrotta & Rangel – Noriega, 2013), exposa que la reincidència en aquests delinqüents és menor que en altres.

Tanmateix, Castro, López & Sueiro (2009) manifesten al seu estudi, que el 40% de la mostra tenia antecedents penals i que els més freqüents eren per delictes contra la propietat (35%). També constaten que els agressors de dones adultes tenien més antecedents delictius. La majoria eren delinqüents sexuals primaris (80%) i la resta eren multireincidentes.

Quant a les característiques de personalitat dels agressors sexuals, Larrotta & Rangel – Noriega, (2013), exposen que els agressors sexuals d'adults presenten puntuacions superiors a 75 (taxa base que s'ha d'assolir o superar per considerar-se una puntuació clínicament significativa) en les escales antisocial, agressiu/sàdic, compulsiu, límit, paranoide i abús de drogues en l'aplicació del test MCMI II de Millon. Bueno & López (2003, citat per Larrotta & Rangel – Noriega, 2013), destaquen trets de personalitat dependent i passiva i trastorns relacionats amb l'ús de substàncies, sobretot d'alcohol. Cal destacar també a Fazel, Hope, Donell & Jacoby (2002, citat per Larrotta & Rangel – Noriega, 2013) que manifesten que els delinqüents sexuals presenten més diferències en trets esquizoïdes i obsessivo – compulsius en comparació amb els delinqüents no sexuals.

D'altra banda, Castro, López & Sueiro (2009), observen al seu estudi la presència d'actituds negatives i pensaments distorsionats sobre la violació sexual en dones. També, afirmen que els agressors sexuals de dones adultes mostren menor capacitat empàtica que els abusadors de menors. Així mateix, pel que fa a l'autoestima, aquesta es situa per sota de la puntuació de tall de la població adulta.

Per últim, Ortiz-Tallo, Sánchez & Cardenal (2002), exposen que els delinqüents sexuals d'adults mostren trets de personalitat dependents, antisocials i compulsius, a més de trastorns de personalitat límit o *borderline*. Tendeixen a fer front a les relacions interpersonals amb dificultat i solen actuar de manera impulsiva i irresponsable, sense considerar les conseqüències. Mostren actituds inestables i pessimistes, tenen dificultat

per ser constants i enfrontar-se adequadament i amb habilitat a les situacions de la vida. Els autors destaquen la incapacitat per aconseguir intimitat i la poca habilitat per relacionar-se, que pot venir donada perquè no han tingut models adequats durant l'etapa de desenvolupament o no han tingut l'oportunitat d'aprendre a relacionar-se correctament per problemes socials (Cáceres, 2001 citat per Ortiz-Tallo, Sánchez & Cardenal, 2002).

2.2. Fantasies sexuals

En segon lloc, és necessari tractar en profunditat el concepte de fantasia sexual i la seva presumpta vinculació amb l'agressió sexual, per tal de justificar la importància de la proposta que es presenta en aquest projecte, així com per establir les seves característiques.

Segons Wilson (1978 citat per Moyano & Sierra, 2014) la fantasia sexual;

Pot ser una història elaborada, un pensament que sorgeix de cop o una barreja d'imatges que apareixen de manera caòtica. El contingut pot ser realista o no ser-ho. Pot, fins i tot, no ser sexual i provocar excitació. La fantasia pot sorgir espontàniament, pot ser desencadenada voluntàriament, o generada per altres pensaments, sentiments o informació sensorial (p. 378).

Leitenberg & Henning (1995 citat per Gee & Belofastov, 2006) afirmen que les fantasies sexuals poden incloure gairebé qualsevol imatge mental que sigui excitant o eròtica per a l'individu i que aquest, controla deliberadament.

Altres com Crepault & Couture (1980 citat per Moyano & Sierra, 2014, p. 378) les defineixen com «representacions mentals dels desitjos eròtics».

Rokach (1990 citat per Bartels & Gannon, 2011) defineix la fantasia sexual com qualsevol pensament que inclogui contingut eròtic i que sigui sexualment excitant.

Una de les construccions més polèmiques de la literatura de la fantasia sexual, i la que més interessa en el present projecte; és la de la fantasia sexual desviada (Leitenberg & Henning, 1995 citat per Gee & Belofastov, 2006). Les fantasies sexuals desviades són aquelles que contenen temes que impliquen la imposició intencional de dany d'una manera sàdica o sexualment agressiva, o temes que són il·legals i/o comportaments socialment marginals (Prentky et al., 1989 citat per Gee & Belofastov, 2006).

El problema que sorgeix davant d'aquest concepte és que la majoria d'homes refereixen haver experimentat al menys una fantasia sexual desviada durant la seva vida. Concretament, molts homes no agressors, manifesten fantasies que involucren dominació, força, coerció i sadisme (Bartels & Gannon, 2011). Aquest fet es corrobora en múltiples investigacions on s'afirma que molts individus que mai cometen cap delictes tenen fantasies que contenen imatges sexuals desviades (Briere & Runtz, 1989; Greendlinger & Byrne, 1987; McCollaum & Lester, 1994; Templeman & Stinnett, 1991 citats per Gee & Belofastov, 2006). A tall d'exemple, Crepault & Couture (1980 citat per Bartels & Gannon, 2011), informen que el 33% de seva mostra de no agressors, admetien haver-se masturbat amb fantasies de violar una dona. Per tant, queda demostrat que tant homes com dones no delinqüents tenen fantasies de ser forçats a tenir trobades sexuals (Strassberg & Lockerd, 1998 citat per Gee & Belofastov, 2006) o forçar a tenir sexe a una altra persona (McCollaum & Lester, 1994; Templeman & Stinnett, 1991; Crepault & Couture, 1980; Arndt, Foehl & Good, 1985 citats per Gee & Belofastov, 2006).

Degut a aquestes evidències, sorgeix un problema amb el terme «fantasia sexual desviada», ja que s'observa que individus no delinqüents també informen tenir-les i, en canvi, no tenen cap desig de posar-les en pràctica. Per tant, els investigadors han reservat sovint l'ús d'aquest terme per aquelles situacions que involucren fantasies sexuals estadísticament més inusuals o que estan associades a un comportament socialment inacceptable (Gee & Belofastov, 2006). Per a això, els investigadors han creat nous termes per distingir les fantasies sexuals desviades dins de la població delinqüent de les de la població no delinqüent. Com a exemples principals es presenten

el de la «fantasia enfocada a l'agressió» (Gee, Devilly & Ward, 2004 citat per Gee & Belofastov, 2006) i el de la «fantasia sexual d'alt risc»; com una imatge mental que involucra una escena sexual elaborada amb objectius i mitjans distorsionats i que el seu ús repetit pot augmentar el risc de cometre un delictes sexual en presència de cert context o disposició (Bartels & Gannon, 2011).

Observant els resultats presentats, Leitenberg & Henning (1995 citat per Bartels & Gannon, 2011) suggereixen que l'atenció s'ha de dirigir als individus els quals la seva barrera entre la fantasia i el comportament està trencada.

Aquesta afirmació és deguda a que s'ha comprovat que els interessos sexuals desviats són un factor de risc clau en les agressions sexuals, a més del predictor més fort de reincidència. Les fantasies sexuals es consideren un element important per entendre l'agressió sexual, ja que constitueix la manera en que l'individu recrea la seva imatge mental de la realitat. Tanmateix, la fantasia actua com a desinhibidor per a cometre el comportament desviat (Bartels & Gannon, 2011). Per il·lustrar-ho, s'observa l'estudi de Beech, Fisher & Ward (2005 citat per Bartels & Gannon, 2011), on trobaren que el 79% de la mostra d'assassins sexuals que analitzaven, van informar que la seva motivació per a l'agressió va ser dur a terme la seva fantasia sexual. També s'ha observat en els agressors sexuals l'aparició reiterada de fantasies on s'autorepresenten en relacions sexuals forçades, a més, aquestes fantasies es reforcen mitjançant la masturbació (Soria & Hernández, 1994). Així mateix, Moyano & Sierra (2014) afirmen a la seva recerca, que els homes que agredeixen sexualment informen de més freqüència de pensaments de dominació, valorats de manera agradable i plaent.

Com pot observar-se, diversos autors confirmen que el risc de comissió d'un delictes sexual o de reincidència dels agressors sexuals augmenta amb l'ús repetit de fantasies sexuals relacionades amb delictes (Greendlinger & Byrne, 1987; Williams et al., 2009 citats per Bartels & Gannon, 2011). També s'ha trobat que aquests riscos augmenten en certs contextos; per exemple, un home, ja sigui delinqüent o no, que té fantasies on tracta d'obligar a una dona a tenir relacions sexuals, però que no té cap desig de d'actuar en la realitat, pot arribar a fer-ho en un context d'intoxicació, estrès o

al experimentar afecte negatiu (Gee et al., 2003 i Ward & Hudson, 2000, citats per Bartels & Gannon, 2011).

Es sosté que el procés pel qual un pla implícit i un guió de l'agressió es tradueixen en una agressió real implica l'ús de «decisiones aparentment sense importància» (Ward & Hudson, 2000 citat per Bartels & Gannon, 2011). Per exemple, un subjecte pot participar en diverses ocasions en una fantasia en la que apareix una infermera somrient-li, i acaba amb la infermera que està sent agredida sexualment. Aquest, un dia fa una «decisió aparentment sense importància» i va a l'hospital i es troba a moltes infermeres, una de les quals li somriu. Això desencadena el guió de l'agressió i la fantasia es desplega a la realitat.

Pel que fa a la formació de les fantasies sexuals enfocades a l'agressió, s'ha afirmat que les experiències en la part primerenca de la vida poden conduir a pensaments violents que, al seu torn, poden manifestar-se en un desig d'actuar com aquests pensaments. Anderson (1994 citat per Gee & Belofastov, 2006), postula que l'abús patit per alguns nens poden donar força a les seves fantasies, fent-les més agressives i inculcant un enfocament dominant i controlador. En aquests casos, el nen també pot utilitzar la fantasia per escapar de la duresa de la realitat entrant en un món en el qual tenen més control sobre les seves pors i poden realitzar els seus abusos contra altres, en lloc de ser la víctima (Drukteinis, 1992; FBI, 1985 citats per Gee & Belofastov, 2006).

Per altra banda, es reconeix que les fantasies també poden desenvolupar-se en resposta a experiències sexuals traumàtiques o per l'exposició a ambients sexualitzats juntament amb l'augment dels nivells de tensió emocional (Branaman, 1996 i Prentky & Burgess, 1991 citats per Gee & Belofastov, 2006).

S'afirma que l'edat d'inici, la durada i el grau de violència associat a l'abús, també pot ser relacionat amb la probabilitat que s'incorpori material desviat a la fantasia sexual (Prentky & Burgess, 1991 citat per Gee & Belofastov, 2006). Però, tot i així, és important afegir que no tots els individus que tenen fantasies sexuals desviades han patit experiències d'abús en la infància (Gee & Belofastov, 2006).

Els investigadors suggereixen que les fantasies sexuals desviades poden ser generades tant per fonts internes (on la fantasia sorgeix simplement de la imaginació) o per qualsevol de les, almenys cinc, fonts externes (l'abús propi infantil, la pornografia, les experiències sexuals anteriors, experiències preestablertes i/o els mitjans de comunicació) (Gee, Ward, Belofastov & Beech, 2006 citat per Gee & Belofastov, 2006).

Les fantasies sexuals estan estretament relacionades amb l'excitació sexual i els interessos de l'individu (Bartels & Gannon, 2011). Kalmus & Beech (2005 citat per Bartels & Gannon, 2011) afirmen que el nivell d'excitació sexual de l'agressor cap a un desig desviat, pot influir en la involucració o no en comportaments sexuals compatibles, incloent les fantasies sexuals. Tanmateix, Gee et al (2003 citat per Bartels & Gannon, 2011) amb el seu estudi van observar que els agressors sexuals utilitzen les fantasies sexuals com una via per induir l'estat d'excitació sexual i/o per incrementar-lo.

Per altra banda, Laws & Marshall (1990 citat per Bartels & Gannon, 2011) proposen que les fantasies sexuals convencionals passen per petites adaptacions per tal de mantenir el seu valor eròtic, un procés que pot conduir a continguts cada vegada més desviats. Per exemple; un individu que fantasieja amb dones cada cop més joves, poden acabar sent inadequadament joves. Aquest procés d'adaptació és degut a l'habitució. Es tracta d'un procés d'aprenentatge no associatiu que implica la reducció de la força d'una resposta a un estímul després de l'exposició repetida (MacCulloch et al; Meloy, 2000 citats per Bartels & Gannon, 2011).

És àmpliament reconegut que les emocions i els estats afectius són un factor important en els delictes sexuals (Cortoni & Marshall, 201; Day, 2009; Howell, Day & Wright, 2004; Gery, Miljkovitch, Berthoz & Soussignan, 2009 citats per Bartels & Gannon, 2011) i les investigacions han suggerit que la fantasia sexual pot tenir un paper important en aquesta relació (DiGiorgio-Miller, 2007; Gee et al., 2003; Looman, 1995, Looman, 1999; Mann, 2004; McKibben, Proulx & Lusignan, 1994; Pithers et al., 1983; Proulx, McKibben & Lusignan, 1996 citats per Bartels & Gannon, 2011). S'entenen els estats emocionals negatius com a situacions d'alt risc que amenacen l'autocontrol de l'agressor que, si no es tracten de manera efectiva amb l'ús d'estratègies apropiades

d'afrontament, pot conduir a la utilització de fantasies sexuals desviades (Bartels & Gannon, 2011).

S'han realitzat diverses investigacions al respecte; com la de McKibben et al. (1994 citat per Bartels & Gannon, 2011), que va trobar que els violadors informaven experimentar rebuig, incompetència, ira, humiliació, i solitud després d'un conflicte interpersonal. Van observar una relació significativa entre l'estat d'ànim negatiu i la presència de fantasies sexuals desviades. També, que els estats d'ànim negatius van coincidir amb la conducta de masturbació durant les fantasies desviades.

En segon lloc, Looman (1999 citat per Bartels & Gannon, 2011) va dur a terme un estudi on els delinqüents enregistraven les seves fantasies i els estats emocionals en un diari, per tal de resoldre el punt feble de les anteriors investigacions; que es basaven en dades retrospectives i podien ser susceptibles de ser distorsionades. En aquest estudi també es va observar la relació entre la fantasia desviada i els estats afectius negatius, amb sentiments d'incompetència, soledat i depressió, com a més fortament associats.

Cortoni & Marshall (2001 citat per Bartels & Gannon, 2011) trobaren que els delinqüents sexuals eren més propensos que els no delinqüents a reportar l'ús de l'activitat sexual desviada (incloent fantasies) com un mecanisme de defensa. A més, es va trobar que la soledat i els dèficits d'intimitat eren relacionats més fortament amb aquest tipus d'afrontament. Això suggereix que els delinqüent sexuals utilitzen l'activitat sexual en general com a forma de fer front als estats afectius negatius.

També s'ha demostrat que alguns delinqüents experimenten afecte negatiu (com culpa o vergonya), com a resultat de l'ús de les fantasies sexuals desviades. Això pot conduir a més fantasies desviades, creant un cicle viciós (Looman, 1995 citat per Bartels & Gannon, 2011).

Contràriament al que s'afirma en les investigacions exposades, Gee et al. (2003 citat per Bartels & Gannon, 2011) identifiquen tres maneres diferents de regular l'afecte amb les fantasies sexuals; 1) l'alleujament de l'estat d'ànim negatiu, 2) l'elevació d'un estat d'ànim ambivalent i 3) millora d'un estat d'ànim positiu. Això demostra que les fantasies sexuals d'un delinqüent sexual no es limiten a tractar amb estats afectius

negatius, com s'assumia als models anteriors, sinó que regula l'afecte de manera més general.

Per tal de determinar si certs trets de personalitat poden distingir individus amb fantasies desviades d'individus amb fantasies no desviades, Curnoe & Langevin (2002 citat per Bartels & Gannon, 2011), van fer un estudi utilitzant el test MMPI. Van trobar que els individus amb fantasies desviades van puntuar més alt en varies escales de l'inventari, com desviació psicopàtica, masculinitat – feminitat, paranoia i escales d'esquizofrènia, que van ser considerades clínicament significatives. També es van observar puntuacions altes en els individus amb fantasies desviades en els trets d'alienació social, alienació emocional i autoalienació, el que podria explicar perquè molts delinqüents informen sensacions de soledat. El risc de fer realitat les fantasies pot augmentar atès que aquests subjectes també puntuaven alt en la subescala d'inhibició defectuosa.

Williams et al. (2009 citat per Bartels & Gannon, 2011) van investigar si certs trets de personalitat poden predir o moderar la relació entre les fantasies sexuals desviades i el comportament sexual desviat. Els resultats van mostrar el neuroticisme i la psicopatia com a úniques correlacions amb les fantasies desviades. Van observar que el neuroticisme es relaciona més fortament amb les fantasies de *frotteurisme* i servitud, mentre que la psicopatia s'associa amb la servitud i el sadisme. Els autors, van observar que les fantasies sexuals desviades eren més propenses a traduir-se en comportaments sexuals desviats en individus amb altes puntuacions de psicopatia.

A part de moderar l'enllaç entre la fantasia i el comportament, la psicopatia també pot augmentar la probabilitat de tenir fantasies sexuals desviades. Skovran et al. (2010 citat per Bartels & Gannon, 2011) van trobar que els agressors sexuals psicopàtics informaven d'un nombre significativament major de fantasies sexuals, comparat amb els agressors sexuals no psicopàtics, a més d'una major diversitat de fantasies sexuals.

Es tracta d'una idea comuna el fet que les fantasies sexuals tenen una estreta relació causal directa amb el comportament. A més, a vegades, les fantasies sexuals es combinen amb comportaments com la masturbació, la visualització de pornografia,

etcètera (Bartels & Gannon, 2011). Aquesta hipòtesi ha portat a molts investigadors a estudiar el paper de la fantasia sexual desviada en el comportament sexual desviat. Malgrat el nexa teòric consensuat pels investigadors, la recerca empírica encara ha d'identificar la possible relació (Gee & Belofastov, 2006).

A partir de la recerca, es suggereix que la fantasia pot exercir dues funcions; en primer lloc, es tracta d'un factor de risc per a que es doni el delictes. Aquesta idea és recolzada per estudis que han demostrat que alguns delinqüents tenen fantasies sexuals desviades abans de cometre un delictes sexual (Abel et al., 1987; Marshall, Barbaree & Eccles, 1991; MacCulloch et al., 1983; Dandescu & Wolfe, 2003 citats per Bartels & Gannon, 2011). En aquests estudis els agressors sexuals manifesten haver passat períodes de temps masturbant-se amb fantasies sexuals desviades abans de cometre els seus delictes.

En segon lloc, el paper més important de la fantasia sexual desviada, es tracta d'una via per la qual es planifica el *modus operandi* de l'agressió. Deu & Edelman (1997 citat per Bartels & Gannon, 2011), van trobar que els delinqüents sexuals depredadors descrivien escenaris que eren significativament més planificats, organitzats i elaborats que els produïts pels delinqüents sexuals oportunistes o delinqüents no sexuals. Per exemple, Warren, Hazelwood & Dietz (1996 citat per Bartels & Gannon, 2011) van observar, en 16 dels 20 assassins sàdics sexuals de la mostra, evidències de fantasies sexuals violentes que havien estat assimilades en les ritualitzades i repetitives agressions.

Com que l'assaig de la fantasia sexual desviada sovint és acompanyat de la masturbació, l'excitació sexual pot condicionar-se a les fantasies sexuals desviades (Drieschner & Lange, 1999 citat per Gee & Belofastov, 2006), el qual, pot produir patrons d'excitació sexual desviats. Els autors suggereixen que el guió de l'agressió, juntament amb les simulacions mentals del comportament desviat, pot proveir als delinqüents amb un pla d'acció, el que facilitarà la realització de l'activitat sexual desviada, és a dir, aquest guió pot apropar a l'individu al punt on intenti traduir els

escenaris de la fantasia en comportament (Person, 1995; Laws & Marshall, 1990 citat per Gee & Belofastov, 2006).

Tot i que l'interès sexual desviat pot mantenir-se amb la masturbació amb temes desviats, la intensitat de l'excitació sexual resultant disminuirà en funció de la freqüència amb la que s'utilitza la fantasia (Burgess et al., 1994 citat per Gee & Belofastov, 2006). Per tant, com que la intensitat disminueix, la tendència de resposta o la motivació per actuar, augmenta (Meloy, 2000 citat per Gee & Belofastov, 2006). En el punt on la fantasia sexual arriba a un nivell on la incorporació de més material fracassa per produir canvis desitjats en l'atenció, l'excitació o l'entorn, els individus poden tractar de transformar la fantasia en comportament (Gee & Belofastov, 2006).

En les situacions en que l'agressor utilitza les fantasies sexuals desviades per reviuire agressions passades, mitjançant la repetició, cada agressió, víctima o comportament sexual, es converteixen en part de la fantasia del delinqüent (Hazelwood & Warren, 1995; Ward & Hudson, 2000; Turvey, 1995 citats per Gee & Belofastov, 2006). Aquesta fantasia és repetida abans, durant i després d'una trobada sexual amb la finalitat de tornar a experimentar la sensació associada amb el delictes sexual. A través d'aquesta simulació mental, el delinqüent pot obtenir una vista prèvia de l'experiència i desenvolupar maneres de minimitzar les dificultats o problemes que puguin sorgir, així com dessensibilitzar els possibles sentiments de culpa, por, incomoditat i/o vergonya (Gee & Belofastov, 2006).

Altres funcions que s'associen a la fantasia sexual desviada són, per una banda, Meloy (2000 citat per Gee & Belofastov, 2006) que exposa que la fantasia sexual proporciona una sèrie de reforçadors positius abans, durant i després de l'agressió:

- Sustenta el plaer (a través de la memòria o la imaginació) quan es combina amb la masturbació.
- Redueix la inhibició del comportament, mentre que, fisiològicament, allibera la tensió orgàsmica.

- Estimula la grandiositat, ja que totes les fantasies són perfectes, i compensa així qualsevol sentiment d'incapacitat sexual o relacional.
- Estimula la omnipotència.
- Permet que la persona practiqui la seva parafília prèviament, o entre els intents i la consumació final.

Per altra banda, Gee, Ward & Eccelston (2003 citat per Gee & Belofastov, 2006) presenten un model per explicar els processos psicològics i fisiològics de les fantasies sexuals dels agressors, a mesura que progressen a través de les fases del delictes. Aquest model aclareix la funció, el contingut i les propietats estructurals de la fantasia sexual al llarg del procés de l'agressió.

En primer lloc, els autors destaquen quatre funcions principals de la fantasia sexual; la regulació de l'afecte, la regulació de l'excitació sexual, la superació i el modelatge. En la primera funció, es troba l'habilitat de la fantasia per regular l'estat d'ànim de l'agressor, ja sigui un estat desagradable (trist, irritable), la cerca de sensacions o la millora d'un estat d'ànim positiu preexistent (Gee & Belofastov, 2006).

La segona funció, la regulació de l'excitació sexual, es divideix en dues formes. Primerament, s'utilitza per induir un estat d'excitació sexual, normalment abans de la masturbació, les relacions sexuals consentides o l'agressió. Això fa que l'individu es prepari fisiològicament per l'activitat sexual. Per altra banda, la fantasia sexual pot servir com un complement de la masturbació o una altra activitat sexual, proporcionant un mitjà per millorar l'estat preexistent d'excitació sexual (Gee & Belofastov, 2006).

La tercera funció, la funció d'afrontament, s'aconsegueix per dues vies; en la primera, l'escapament, s'observa com la fantasia permet a l'agressor separar mentalment una situació concreta i escapar al seu «món de fantasia», cosa que li permet dissociar durant una trobada sexual específica i suprimir la realització del seu comportament delictiu. La segona, proporciona al delinqüent un sentit del control a través dels processos psicològics de la distorsió i la manipulació. La fantasia pot ser utilitzada per legitimar tant el contingut de la fantasia com la transformació d'aquesta en

realitat. Aquest procés proporciona als delinqüents un mitjà per superar els inhibidors interns de la delinqüència i per manipular la realitat percebuda (Gee & Belofastov, 2006).

Per últim, la quarta funció fa referència a la modelització de l'experiència. La majoria dels delinqüents utilitza la fantasia com a «quadern de dibuix mental» per reviure experiències (assaig) o crear-ne de noves (simulació). El procés de simulació proporciona un mitjà segur per planificar i incrementar les seves fantasies. L'ús de fantasies centrades en l'agressió, condueix a la creació d'un guió del delictes que, quan s'activa per estímuls interns o externs, resulta en una agressió sexual. Aquest «quadern de dibuix mental» ajuda a l'agressor proporcionant-li l'opció de simular varis escenaris d'agressió o aspectes del seu *modus operandi*, provant quins seran els que més probablement asseguraran la comissió exitosa del crim. Després del delictes, la fantasia sexual proporciona el mitjà per representar l'agressió amb la finalitat de corregir els defectes percebuts i perfeccionar el guió de l'agressió (Gee & Belofastov, 2006).

Pel que fa al contingut de les fantasies sexuals, els autors divideixen entre fantasia sexual general i fantasia centrada en l'agressió (Gee, Devilly & Ward, 2004 citat per Gee & Belofastov, 2006). La fantasia sexual general fa referència als temes de fantasia que són de naturalesa sexual però que no estan relacionats amb el comportament sexual delictiu. Per altra banda, la fantasia centrada en l'agressió, fa referència a aquelles fantasies que contenen material sexualment desviat i que, si fossin realitzades, constituïrien un delictes sexual. Dins d'aquestes, es poden dividir les de temàtica general, que es relacionen amb activitats desviades en general, no amb un delictes determinat; i les de temàtica específica, que delimiten les característiques específiques d'un delictes.

L'ús repetit de la fantasia centrada en l'agressió amb contingut no específic, pot dessensibilitzar als individus cap als temes presents en les seves fantasies. Aquestes, poden ser utilitzades per normalitzar i consolidar els temes de les fantasies centrades en l'agressió amb contingut específic, el que augmenta la possibilitat de realitzar una fantasia (Gee, Devilly & Ward, 2004 citat per Gee & Belofastov, 2006).

El model presentat distingeix cinc subcategories de contingut de la fantasia sexual: demogràfic, de comportament, de relació, situacional i de característiques d'auto-percepció. La combinació d'aquestes és la que determina el tema de la fantasia sexual (Gee, Devilly & Ward, 2004 citat per Gee & Belofastov, 2006).

Per últim, els autors fan referència a les propietats estructurals de la fantasia sexual. Identifiquen vuit característiques que es donen en el procés del delict sexual; l'origen, el context, el detonant, la modalitat perceptiva, la claredat, la intensitat, l'emoció i l'acció (Gee, Ward & Eccelston, 2003 citat per Gee & Belofastov, 2006).

Tanmateix, és important considerar la dimensió temporal de la fantasia sexual en el procés de convertir-se en delinqüents sexuals. El present model explica canvis en les diverses funcions, contingut i propietats estructurals de la fantasia sexual en tot el procés de l'agressió, a diferència de les teories contemporànies que suggerien que les fantasies sexuals només tenien implicació en el moment previ a l'agressió (Gee & Belofastov, 2006).

A mesura que un delinqüent es mou en el cicle de l'agressió inicial, les fantasies sexuals amb temes generals disminueixen, mentre que les enfocades en agressions augmenten. L'agressió inicial provoca el cessament de la fantasia sexual general i l'enfocada en agressions no específiques, així com l'apropament de la fantasia sexual centrada en l'agressió específica al component conductual. Durant el període posterior a la primera agressió, els continguts es restringeixen a l'agressió específica. En les fases de desenvolupament i recaiguda del cicle del delict, les fantasies sexuals guanyen detall i intensitat, així com un abast més ampli (Gee & Belofastov, 2006).

En la fase de post-agressió es desisteix de la conducta delictiva, ja sigui pel fet que el comportament és detectat o perquè el delinqüent decideix abstenir-se de cometre més agressions. Tot i això, els temes de fantasies sexuals generals i específics tornen a sorgir en la majoria d'infractors. Molts agressors intenten inhibir les fantasies amb temes d'agressions específiques ja sigui perquè les consideren la causa de la delinqüència o perquè recorden les conseqüències negatives que van resultar del seu comportament (Gee & Belofastov, 2006).

Així mateix, Ward & Hudson (1998 citat per Bartels & Gannon, 2011) proposen una explicació teòrica per comprendre millor com influencia la fantasia sexual desviada al comportament delictiu. Els autors plantegen un enfocament d'apropament – evitació, com a possibles objectius de l'individu i de quina manera s'assoleixen (passiva o activa); el que resulta en quatre vies que condueixen a l'agressió sexual.

Els agressors amb objectius d'apropament estan motivats per agredir i poden fer-ho de manera activa o quan es presenta una oportunitat (passiva – automàtica).

En canvi, els agressors amb objectius d'evitació no volen agredir però ho fan perquè, o no tenen les habilitats per evitar adequadament la infracció (passiva), o bé emprenen estratègies ineficaces o contraproductives per no delinquir (activa).

Els autors afirmen que els delinqüents amb objectius d'evitació, sovint experimenten esdeveniments estressants o negatius que sobrecarreguen els seus recursos d'afrontament. Això pot donar lloc a un desig d'activitat sexual desviada. És en aquest punt on les fantasies desviades poden augmentar el risc de que l'individu perdi el control i delinqueixi (Ward & Hudson, 1998 citat per Bartels & Gannon, 2011).

Els agressors amb objectius d'apropament automàtic no tenen objeccions sobre delinquir i tenen experiències positives després del delictes. Seran propensos a tenir fantasies com a manera de reviure una agressió passada o per induir l'excitació sexual (Bartels & Gannon, 2011).

Els agressors amb objectius d'apropament actiu tenen un desig conscient d'agredir sexualment, planificar estratègicament les seves agressions i tenen experiències positives després del delictes. Aquest perfil fa referència al depredador que busca activament oportunitats i manipula el seu entorn per cometre l'agressió. Per tant, en aquest cas les fantasies sexuals seran utilitzades com una forma de planificar activament un delictes futur o per perfeccionar el seu *modus operandi* (Bartels & Gannon, 2011).

Pel que fa a les distorsions cognitives entorn els delictes sexuals, Bandura (1976 citat per Soria & Hernández, 1994) fa referència als mecanismes pels quals un individu

justifica la seva conducta. Els més importants són els que fan referència a l'acció (la reestructuració cognitiva de l'acció, l'autojustificació o els atenuants) i els que fan menció a les conseqüències (l'efecte no es considera o es minimitza, i es deshumanitza a la víctima i se la culpa de l'acció).

D'altra banda, Burt (1980 citat per Soria & Hernández, 1994) va estudiar les «creences i mites de la violació». Aquests actuen com a neutralitzadors de la prohibició social d'agressió cap a la dona, així com d'autojustificació per la realització de tals actes. Alguns exemples són:

- Les dones són seductores i provoquen.
- Les dones diuen no quan volen dir sí.
- Moltes dones es relaxen i gaudeixen amb les relacions forçades, tenen la fantasia de ser violades.
- Les «noies bones» no són violades, hauran fet alguna cosa.

Respecte a l'estereotip existent que afirma que les dones són més propenses que els homes a preferir les fantasies de submissió sexual, els investigadors Renaud & Byers (2006) realitzen un estudi per tal d'esclarir aquesta premissa.

Per una banda, la primera de les explicacions que donen els autors es basa en els rols de gènere tradicionals. Afirmen que les dones són més propenses a considerar la submissió sexual com a positiva i eròtica perquè, ser passiva i submisa en les situacions sexuals és el rol prescrit per les dones mentre que, ser actiu i instrumental és el rol prescrit pels homes (Byers, 1996; O'Sullivan & Byers, 1993 citats per Renaud & Byers, 2006). Pawlowski, Atwal & Dunbar (2008 citat per Moyano & Sierra, 2014) observen que els homes han de presentar un paper dominant com a senyal de força i valor potencial per a l'aparellament, mentre que les dones han de mostrar-se passives i submises com a forma de resultar irresistibles (Critelli & Bivona, 2008 citat per Moyano & Sierra, 2014). És a dir, el contingut de les fantasies és congruent amb les normes i els rols; els homes són socialitzats per ser assertius, agressius i competitius i

les dones, per buscar vincles emocionals i socials (Rudman & Glick, 2008 citat per Moyano & Sierra, 2014).

Per altra banda, la segona explicació que presenten els investigadors és que la diferència de gènere en la freqüència de cognicions de submissió sexual és deguda a la diferència en la freqüència d'abusos sexuals en la infància (Leitenberg & Henning, 1995 citat per Renaud & Byers, 2006). D'acord amb aquest argument, els individus que han experimentat abús sexual en la infància queden condicionats a associar la submissió sexual amb l'excitació sexual. Les nenes i dones són les més propenses a ser experimentar coerció sexual, per això, s'interpreta que les dones estan condicionades a preferir, gaudir i participar deliberadament en les cognicions de submissió sexual, com a resultat de l'excitació condicionada a causa de la sexualització traumàtica. No obstant això, la investigació amb estudiants universitaris ha demostrat que alguns individus experimenten la submissió sexual negativament (Byers, Purdon & Clark, 1998; Renaud & Byers, 1999, 2001 citats per Renaud & Byers, 2006).

En el seu estudi, Renaud & Byers (2006), van concloure una sèrie de diferències de gènere en els pensaments de submissió. Van observar que els homes informaven de més freqüència de pensaments de submissió positius que negatius. El fet d'avaluar els pensaments de submissió sexual positivament, pot resultar un factor de risc per a l'ús de coerció sexual en alguns individus.

2.3. Reincidència i tractament

Segons els estudis, la reincidència dels agressors sexuals és baixa, estimada entorn un 20%, mentre que la mitjana general dels delinqüents és d'un 50% (Lösel, 2002; Quinsey, Rice & Harris, 1995 citats per Redondo, Pérez & Martínez, 2007). Tot i això, la distribució de la reincidència es considera molt heterogènia i oscil·la entre un nombre gran de casos dels quals només es coneix un delictes i un petit nombre d'agressors sexuals serials (Redondo, 2006).

El risc de reincidència dependrà del tipus d'agressor i dels factors de risc que es donin en cada cas. Els autors han establert la importància dels factors de risc i els

factors de protecció o resistència (Garrido, 2005 citat per Redondo, 2006). Ahora, aquests factors són dividits en estàtics o dinàmics (Andrews & Bonta, 2003; Andrews et al., 1990; Gendreau, Little & Goggin, 1996 citats per Redondo, 2006). Els primers són factors inherents al subjecte i que són difícilment modificables, mentre que els segons fan referència a hàbits, cognicions, estatus acadèmic, etcètera, que són modificables amb les intervencions apropiades (Redondo, 2006).

S'han especificat una sèrie de factors de risc dels agressors sexuals, on es divideixen entre estàtics i dinàmics. Els factors de risc dinàmics, donada la seva capacitat de ser modificats, seran els objectius que hauran de regir els programes de tractament (Redondo, 2006).

Taula 2: Factors de risc de reincidència específics dels agressors sexuals

Factors de risc estàtics	Factors de risc dinàmics
<ol style="list-style-type: none"> 1. Factor genèric: menor edat. 2. Major nombre de delictes sexuals previs. 3. Major nombre de delictes previs en general. 4. Versatilitat delictiva (no especialització sexual). 5. Violència en la realització dels delictes previs. 6. Escalament en la gravetat dels delictes (violència, víctimes menors). 7. Víctimes desconegudes. 8. Tipus de víctima: <ol style="list-style-type: none"> a. Femenines (.17). b. Masculines (.20). c. Infants (.22). d. Adults (.13). 9. El delictes no ha estat resultat d'algun estressor específic circumstancial. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Negació o racionalització persistent del delictes. 2. Baixa o nul·la motivació per seguir un tractament. 3. Baixa competència interpersonal i, en general, factors de necessitat criminogènica (cognicions, valors i hàbits delictius, amics delinqüents, dependència a drogues). 4. Alta excitació davant d'estímuls sexuals desviats i baixa excitació davant estímuls adequats. 5. Baix control de la conducta desviada. 6. No tenir parella (.22). 7. Perfil psicopàtic (Factor II de l'Escala de Psicopatia de Hare, PCL: Conducta antisocial, excepte la que correspon al passat).

10. Evidència de psicopatologia greu (psicosi) o ingrés previ en psiquiàtrics (.18). 11. Accions excèntriques, rituals, fantasies desviades recurrents, ús de pornografia. 12. Presentar vàries parafílies (abusos, violacions). 13. Perfil psicopàtic (Factor I de l'Escala de Psicopatia de Hare, PCL: Trets psicopàtics). (.18).	
--	--

Font: Extret de Redondo, 2006.

Redondo (2006) ha dut a terme un estudi per tal d'avaluar si el Programa de Control de l'Agressió Sexual implementat a Espanya des de 1996, per Garrido & Beneyto, compleix la seva principal funció de reducció de la reincidència entre els delinqüents sexuals participants del tractament. Com a resultat més destacat, Redondo (2006) observa que el tractament redueix la reincidència dels agressors sexuals en un 14,1%; resultat de la diferència entre la taxa del grup de control (que no van participar en el programa) de 18,2% i la del grup que va participar en el tractament, de 4,1%. Per tant, es considera que els resultats obtinguts suggereixen la potencia rehabilitadora del tractament. En definitiva, l'estudi prova que l'aplicació del tractament redueix la taxa de reincidència d'agressors sexuals tractats, des d'una taxa esperable del 18% a una del 4 %.

Com a síntesis dels estudis empírics realitzats, Redondo, Pérez & Martínez (2007) plantegen els «perfils» més típics d'agressors sexuals no reincidents i reincidents.

Taula 3: Perfils més típics d'agressors sexuals no reincidents i reincidents

Perfil dels no reincidents	Perfil dels reincidents
Primer delictes sexual condemnat als 34 anys.	Primer delictes sexual condemnat als 25 anys.
Condemnats per 1-2 delictes sexuals i 3 en total.	Condemnats per 4 delictes sexuals i 7 en total.
Carrera criminal prèvia de 3 anys.	Carrera criminal prèvia de 9 anys.
3/4 parts, una sola vegada a presó i reclusos durant 5,5 anys.	Varies vegades a presó i reclusos durant 8 anys.
Surten de presó als 40 anys.	Surten de presó als 33 anys.
Trajectòries laborables estables.	Més de la meitat, trajectòries laborals inestables.
Més del 60% tenen fills.	Menys del 40% tenen fills.
Abús d'alcohol.	Abús d'alcohol i 1/3 altres drogues.
Víctimes noies majors o menors de 14 anys i en la meitat dels casos, conegudes prèviament.	Víctimes dones majors de 14 anys desconegudes.
Psicopatia (PCL): 1/5 part puntuen en el Factor II (conducta antisocial) i un 3,7% tenen perfil psicopàtic.	Psicopatia: més de 1/2 puntuen en el Factor II (conducta antisocial) i un 38,5% tenen perfil psicopàtic.
Risc: puntuen més baix en tots els ítems: <ul style="list-style-type: none"> • Diferents parelles. • Parafil·lies. • Baixos recursos personals. • Excitabilitat sexual desviada. • Estil de vida inestable. La seva puntuació de risc total és de 13,19.	Risc: puntuen més alt en tots els ítems: <ul style="list-style-type: none"> • Diferents parelles. • Parafil·lies. • Baixos recursos personals. • Excitabilitat sexual desviada. • Estil de vida inestable. La seva puntuació de risc total és de 45,07.
El 46,5% ha rebut tractament.	El 14,3% han rebut tractament.

Font: Extret de Redondo, Pérez & Martínez, 2007.

Entre les característiques plantejades, es troben varis factors de risc estàtics que formen part de la pròpia individualitat del subjecte o de la seva experiència. També es troba una diferència rellevant entre ambdós grups pel que fa al percentatge d'individus

que havia rebut tractament o no. Aquest fet, fa referència a que els factors dinàmics han sigut tractats en el programa de tractament.

Es pot afirmar que el tractament amb delinqüents sexuals redueix el risc de reincidència i que, els millors abordatges inclouen continguts adreçats a modificar aspectes de la conducta i del pensament de l'agressor (Soler & García, 2009).

De manera general, Andrews & Bonta (1998 citat per Soler & García, 2009) van plantejar el model de risc – necessitat (MRN), en el qual es basen les intervencions amb agressors sexuals que tenen un major suport en la recerca (Looman, Dickie & Abracen, 2005 citat per Soler & García, 2009).

Aquest model presenta els tres principis que han de seguir els tractaments dels delinqüents: risc, necessitat i sensibilitat (*responsivity*). En primer lloc, el principi de risc fa referència al fet que el tractament s'ha d'adaptar al nivell de risc de cada individu, per tal que aquells que presenten un risc més alt, tinguin una intervenció més intensiva. En segon lloc, presenten el principi de necessitat, que recomana que els tractaments es centrin en la modificació dels factors de risc dinàmics, és a dir, les necessitats criminogèniques. Per últim, el principi de sensibilitat destaca la importància d'adequar la intervenció a la motivació, l'estil d'aprenentatge i la cultura de cada delinqüent (Soler & García, 2009).

Per altra banda, les investigacions realitzades, recomanen que els programes de tractament per als agressors sexuals han d'anar dirigits a les carències que aquests solen presentar; en el seu comportament i preferències sexuals, en la seva conducta social més àmplia i en les seves cognicions (Berlin, 2000; Brown, 2005; Echeburúa & Guerricaechevarría, 2000; Marshall, 2001; Redondo, 2002 citats per Redondo, 2006).

Hollin (1992 citat per Soria & Hernández, 1994) afirma que les tècniques que s'han utilitzat per al tractament dels delinqüents sexuals amb més èxit són; l'entrenament en habilitats socials, l'autocontrol i autoinstrucció, l'autocontrol del comportament agressiu, el joc de rols, la solució de problemes i el desenvolupament moral.

A Espanya, com a resultat de diverses investigacions (Garrido et al., 1995; Garrido, Beneyto & Gil, 1996; Garrido et al., 1998 citats per Redondo, 2006) i d'acord amb les indicacions generals del tractament cognitiu – conductual dels delinqüents (Beech & Mann, 2002; Brown, 2005; Budrionis & Jongsma, 2003; Garrido, 2005; Lipsey & Landerberger, 2006; Marshall & Serran, 2004; McGuire, 2001; Redondo, Sánchez-Meca & Garrido, 2002 citats per Redondo, 2006), es va crear el primer programa específic per als delinqüents sexuals; el Programa de Control de l'Agressió Sexual (SAC), mencionat anteriorment (Garrido & Beneyto, 1996, 1997 citat per Redondo, 2006).

El programa SAC consta de dos eixos complementaris (Navarro, 2004 citat per Redondo, 2006). En el primer, l'eix d'avaluació individual de cada subjecte, es formulen hipòtesis funcionals sobre els factors que probablement mantinguin l'agressió. En el segon, l'eix d'intervenció grupal, es tracten tots els coneixements, habilitats i canvis cognitius i emocionals que els agressors sexuals han d'assimilar i modificar (Redondo, 2006).

Es tracta d'un programa d'orientació cognitiu – conductual. La seva fase de grup té una duració d'entre 10 i 12 mesos, amb quatre sessions setmanals de dues hores. El cinquè dia es dedica al seguiment individual de cada subjecte i a qüestions pendents (Redondo, 2006). Els objectius terapèutics generals del programa són (Garrido & Beneyto, 1996 citat per Redondo, 2006):

1. Afavorir un anàlisi més realista per part dels subjectes participants de les seves activitats delictives.
2. Millorar les seves capacitats i habilitats de relació personal.
3. Millorar les seves possibilitats de reinserció i de no reincidir.

El SAC s'estructura en sis mòduls que es dirigeixen als factors de necessitat criminògena més comuns en els delinqüents sexuals (Garrido & Beneyto, 1996; Garrido et al., 1995 citats per Redondo, 2006);

1. Distorsions cognitives (reestructuració cognitiva): 44 sessions. Busca reestructurar la percepció i les distorsions del subjecte sobre el fet delictiu, els seus propis desitjos i la seva percepció de les dones, nens, violència, etcètera.
2. Mecanismes de defensa: 15 sessions. Es centra en eradicar l'ús de justificacions i promoure la responsabilitat del subjecte sobre la seva conducta.
3. Consciència emocional: 18 sessions. Pretén augmentar la consciència i el repertori emocional del subjecte.
4. Empatia amb la víctima: 27 sessions. Ensenyen a l'individu a reconèixer les emocions i sentiments d'altres persones i a augmentar la seva capacitat d'empatia.
5. Prevenció de recaigudes: 17 sessions. Vol millorar la capacitat del subjecte per anticipar i trencar les cadenes de precursors dels seus delictes.
6. Estil de vida positiu: 17 sessions. Es focalitza en millorar les seves habilitats de planificació de vida i els seus hàbits i rutines quotidianes.

L'equip de tractament del SAC està format per psicòlegs, juristes criminòlegs, educadors i treballadors socials. Els psicòlegs són els encarregats de l'avaluació inicial i de l'aplicació dels mòduls exposats anteriorment (Redondo, 2006).

El programa presenta tres nivells d'intervenció durant el seu desenvolupament. En primer lloc, es dóna el nivell individual, el qual es realitza un cop per setmana i consta, al principi, de l'avaluació inicial, i durant el desenvolupament, es realitza el seguiment i motivació del subjecte, es resolen possibles incidències i s'apliquen proves psicològiques. En segon lloc, a nivell grupal es treballen els mòduls exposats. Per últim, en tercer lloc, es dóna la intervenció i seguiment a l'exterior, quan l'individu accedeix a la comunitat. En aquest nivell, realitzen mensualment una sessió de seguiment fora de la presó (Redondo, 2006).

Els grups es conformen amb entre 10 i 15 individus seleccionats entre els interns del centre penitenciari, que hagin sigut condemnats per delictes sexuals i que estiguin en

condicions juridico – penals d’obtenir la llibertat condicional en el termini de 3 a 4 anys, a més de que tinguin un reconeixement, ja sigui mínim o parcial, del delicte, així com una certa motivació inicial per participar al programa (Redondo, 2006).

Per últim, destaquen diverses recomanacions que exposen els investigadors en les seves recerques, respecte al aspectes que es consideren més importants en el tractament d’aquests subjectes.

Algunes d’aquestes directrius són; en primer lloc, Castro, López & Sueiro (2009) que afirmen que als programes de tractament per a delinqüents sexuals és necessari treballar les distorsions cognitives sobre la violència sexual amb dones adultes.

En segon lloc, donat el mal pronòstic d’adaptació que presenten els delinqüents sexuals d’adults, Ortiz-Tallo, Sánchez & Cardenal (2002), recomanen que la inestabilitat emocional, la impulsivitat i la dificultat per preveure les conseqüències dels seus actes, siguin objectius terapèutics importants i que aquests, necessitaran un temps llarg de tractament.

Per altra banda, també és important desenvolupar les habilitats socials i les estratègies d’afrontament ja que aquestes, sumades a les circumstàncies contextuais i temporals, són les que faciliten la conducta delictiva (Larrotta & Rangel – Noriega, 2013).

Per últim, Bartels & Gannon (2011), com que les fantasies sexuals estan relacionades amb l’excitació sexual i els interessos de l’individu, proposen una via de modificació de l’excitació, associant les fantasies sexuals desviades a estímuls aversius. Aquesta resulta, tant per reduir l’excitació desviada, com la freqüència de fantasies desviades. Dins del tractament de les fantasies desviades, Casey (2010 citat per Bartels & Gannon, 2011) recomana que s’han de tractar els elements interns (per exemple, creences distorsionades) i externs (per exemple, pornografia desviada) del sistema cognitiu del delinqüent.

3. Metodologia

En primer lloc, amb aquest projecte es pretén, a partir de la revisió teòrica, justificar la necessitat d'intervenir en les fantasies dels delinqüents sexuals, exposant la relació que es produeix entre la fantasia i l'acte il·lícit. Un cop posada en evidència aquesta relació i, consegüentment la necessitat d'intervenció, es planteja una proposta d'inclusió d'un nou mòdul de tractament, focalitzat en les fantasies sexuals, al programa SAC.

Per la realització de la proposta, que es presenta a continuació, s'ha entrevistat a tres professionals relacionats amb l'àmbit dels agressors sexuals i les fantasies sexuals. Aquests són en primer lloc, P1, psicòleg, màster en psicologia jurídica i forense i màster en psicologia de la cognició i la comunicació, actualment està realitzant el doctorat. La seva línia d'investigació es centra en la fantasia sexual de caràcter sàdic. En segon lloc, P2, psicòloga i criminòloga, màster en psicologia forense, màster en investigació i comportament i, actualment, realitzant el doctorat. La línia de la seva tesis doctoral és el tractament amb agressors sexuals. I en tercer lloc, P3, psicòleg, criminòleg i màster en recerca. Treballa al programa SAC, al centre penitenciari Brians 1, des de fa 10 anys.

En les entrevistes, entre d'altres qüestions, s'ha indagat en la forma en que ells, com a professionals que tracten aquest àmbit a diari, durien a terme la intervenció en les fantasies dels delinqüents sexuals.

A partir d'aquesta informació, s'ha elaborat una aproximació al tractament de les fantasies en els agressors sexuals. Es tracta d'un plantejament inicial d'intervenció que pretendria incloure's al programa actual, el SAC, per tal de cobrir l'aspecte de les fantasies que, com s'ha observat al llarg del marc teòric, resulta de vital importància.

3.1. Resultats

Per tal d'exposar de manera visual els resultats extrets en les entrevistes realitzades s'ha organitzat en forma de quadre resum (veure annex 1).

4. Proposta d'intervenció

En aquest punt, s'exposa detalladament la proposta d'intervenció, objecte d'aquest projecte de fi de grau, formulada a partir de les entrevistes realitzades i justificada per la revisió teòrica presentada.

4.1. Context d'actuació i descripció dels destinataris

La intervenció que es presenta està basada en una prevenció terciària, ja que s'incidirà en subjectes que ja han comès els actes delictius i han estat penats, per tant, es tractarà d'una intervenció que actuarà *a posteriori*. També es pot considerar un programa de prevenció de la reincidència.

El context d'actuació on es desenvoluparà serà l'àmbit penitenciari, donat, com s'ha mencionat, que es tracta d'individus penats per delictes sexuals. Els programes en medi penitenciari es basen en la intervenció *terapèutica* o *pedagògica* que té com a propòsit la millora i modificació de la conducta i pensament dels subjectes penats.

Concretament, en aquest cas, s'han estudiat les fantasies pels delinqüents sexuals d'adults, per tant, la intervenció anirà dirigida a aquests.

Així doncs, els participants del programa hi seran de forma voluntària i, per tant, coneixent amb exactitud la finalitat i els objectius del projecte. Hauran de tenir interès i predisposició per a reinserir-se a la societat.

La intervenció que es planteja pretén ser una part del programa actual SAC, per tant, s'aplicarà durant la realització d'aquest, que és quan s'està pròxim al tercer grau penitenciari o a la llibertat condicional. Es considera que aquest és un aspecte important a tenir en compte perquè és el moment clau en el qual s'haurà d'actuar, degut a que és quan els subjectes es troben més a prop d'enfrontar-se a la realitat.

Pel que fa al desenvolupament del programa, en primer lloc, consta d'una avaluació individual de cada participant i, posteriorment, s'inicia el tractament,

que inclou sessions grupals i sessions individuals de seguiment, per tal de reconduir o reforçar aquells aspectes més problemàtics de cada subjecte.

4.2. Objectius de la intervenció

L'objectiu general, tant del programa SAC com de la proposta que es presenta, és reduir la reincidència dels agressors sexuals.

Aquest objectiu general, es durà a terme a través dels objectius específics següents:

- Rehabilitar als agressors sexuals.
- Reinsereix als agressors sexuals a la societat.

Concretament, pel que fa a la intervenció en les fantasies sexuals, els objectius operatius consisteixen en:

- Conèixer què són les fantasies sexuals i com poden influir-nos.
- Parlar obertament de sexualitat i fantasies.
- Definir quines fantasies sexuals poden considerar-se normalitzades i quines no.

4.3. Blocs d'activitats

La intervenció que es planteja, consisteix en una formació per a la reflexió i l'autoaprenentatge dels individus que participin al programa.

Per a poder impartir uns conceptes, valors i canvis en els subjectes i les seves conductes i fer que els interioritzin, són necessàries una sèrie d'activitats. Aquestes estan programades de manera progressiva, per tal de tractar des dels coneixements bàsics fins les últimes reflexions.

1. Educació sexual i presentació de les fantasies sexuals.

Aquesta activitat es realitza de manera grupal i pretén oferir una primera visió teòrica sobre la sexualitat i el concepte de fantasia sexual. Al tractar-se d'una temàtica molt *tabú*, resulta difícil que els individus en parlin obertament i puguem conèixer si existeixen problemàtiques a nivell d'educació sexual bàsica. Per això, aquesta primera activitat busca presentar el tema i atorgar-li naturalitat, per tal de que els penats vagin desinhibint-se i adquirint confiança per parlar obertament del tema.

Els professionals impartiran material teòric bàsic sobre la matèria en qüestió i, posteriorment, es realitzaran sessions de debat entre els propis participants on, primerament, es presentaran una sèrie d'exemples de fantasies i s'escollirà entre les que creuen que són normalitzades o que no poden comportar un risc per a la delinqüència, i les que consideren no normalitzades o que sí que constitueixen un risc. Posteriorment, els interns faran un *brainstorming* de fantasies que consideren normalitzades i no normalitzades i exposaran les seves opinions i, per últim, voluntàriament, explicaran les seves pròpies experiències perquè els companys ho puguin comentar segons la informació teòrica i el debat generat prèviament.

2. Autoregistre de fantasies

En aquesta activitat, els participants hauran de registrar les fantasies sexuals que recorden haver tingut al llarg de la seva vida, explicant els moments on es donaven i les sensacions que els hi produïen, més enllà de l'excitació sexual.

A partir d'aquests registres de fantasies, els professionals seleccionaran alguns exemples que es comentaran entre els interns de forma anònima – sempre amb el consentiment de l'intern – per tal d'aprendre a discernir quines es poden considerar normalitzades i quines no i el risc que poden comportar. Amb aquest debat i reflexió, es busca que els participants aprenguin a identificar les fantasies «no normalitzades» i coneguin la possibilitat de que s'acabin traduïnt en una acció il·lícita.

Entre tots els penats, es buscaran accions i mecanismes que creguin que poden ser útils per tal de reconduir aquests pensaments sexuals «no normalitzats» un cop apareguin i es detecti que poden arribar a dur-se a terme de manera il·lícita.

Per altra banda, aquests registres serviran als professionals per acotar les fantasies de cada intern i dictaminar si es tracta d'un factor directament relacionat amb l'acte delictiu i que requereix ser tractat individualment i de manera més prolongada en el temps.

4.4. Temporalitat

El mòdul d'intervenció centrat en les fantasies sexuals, s'aplicarà durant 20 sessions, al llarg del programa SAC. Aquestes sessions s'iniciaran cap a la meitat del programa, ja que d'aquesta manera, el grup d'interns i els professionals tindran un major grau de confiança que farà que el tractament d'aquesta temàtica sigui molt més productiu. Preferiblement, s'iniciarà un cop s'hagi tractat el mòdul de distorsions cognitives, atès que es tracta d'una matèria molt lligada i els interns estaran habituats a la manera de tractar aquests conceptes.

Es realitzaran dues sessions setmanals, amb una duració de dues hores cadascuna. Durant aquestes, es portaran a terme les activitats exposades anteriorment mitjançant diferents dinàmiques, activitats i debats per tal que els conceptes s'assoleixin de la millor manera possible.

Les primeres 10 sessions es dedicaran a la primera activitat. S'impartiran els conceptes teòrics repartits en les 10 sessions, durant els primers 45 minuts d'aquesta. Es farà mitjançant dinàmiques i metodologies que facin més assequibles els continguts. Posteriorment, el temps restant de la sessió es dedicarà, segons la sessió, a debatre sobre els conceptes, realitzar activitats per assolir els continguts, presentar les fantasies d'exemple, realitzar el *brainstorming*, comentar opinions dels interns, dubtes que puguin tenir, etcètera. En la tercera sessió s'explicarà als interns que han de començar a realitzar l'autoregistre de les fantasies que han tingut durant la seva vida i la descripció dels moments i de les sensacions que aquestes els hi produïen. Aquest, s'entregarà a la desena sessió,

l'última del primer bloc, per tal que els professionals puguin revisar-los per preparar el segon bloc.

Les 10 sessions restants, es dedicaran a l'exposició dels exemples seleccionats pels professionals, en base als autoregistres, i el debat posterior entre els interns, a través del qual, aprendran a discernir entre fantasies «normalitzades» i «no normalitzades», i a detectar la possibilitat de que derivi en un delictes, així com mecanismes per tal d'evitar-ho.

En les sessions individuals setmanals que es duen a terme en el programa SAC, es dedicarà una estona a les fantasies sexuals, per tal d'eludir possibles inhibicions o coercions que fan que l'individu no sigui totalment sincer o obert a les sessions grupals, i d'aquesta manera, poder comentar els dubtes i opinions d'aquest sense la pressió del grup.

Un cop finalitzades les sessions, en els casos en que es detecti que la fantasia sexual té un gran pes en la conducta delictiva, s'oferirà la possibilitat de seguir tractant-ho de manera individual o grupal – si es detecten diversos casos – fins al final de la condemna.

4.5. Pressupost del mòdul

Per la realització del mòdul que es planteja en aquest projecte serà necessari una sèrie de materials. Pel que fa als recursos materials, s'utilitzarà un espai que ha d'estar dotat de taules i cadires per als participants del programa, així com folis i bolígrafs per realitzar les activitats programades.

En relació als recursos humans, es considera oportú introduir la figura del criminòleg dins l'equip d'educadors i psicòlegs per tal de donar una visió global del fenomen.

En base als costos del projecte, es distingeixen els operacionals, que en aquest cas són inexistents, ja que els recursos materials necessaris els proporciona el centre penitenciari, i els costos organitzatius, on s'inclou el sou dels professionals que participen en l'activitat.

4.6. Avaluació

La intenció d'aquest projecte és que el mòdul sigui inclòs en el programa SAC, per tant, l'avaluació es realitzarà conjuntament amb la resta de mòduls, en el moment que s'avalui l'efectivitat del programa en conjunt.

Per avaluar la unitat més concretament, al finalitzar el mòdul es passarà un qüestionari als participants per tal que valorin personalment la utilitat del contingut i de la metodologia. Amb això es podran corregir possibles errors, millorar i optimitzar aquest mòdul en particular, a mida que vagin passant els diferents grups de tractament. Tanmateix, s'observarà l'eficàcia; el grau d'assoliment dels objectius plantejats inicialment i l'eficiència; els resultats en relació amb els mitjans disponibles i les circumstàncies on s'aplica el mòdul.

5. Conclusions

Al llarg d'aquest projecte s'ha observat la necessitat d'intervenir en les fantasies dels delinqüents sexuals, donada la probabilitat de que aquestes, es puguin traduir en accions il·lícites.

Per observar aquesta relació, s'ha revisat la bibliografia al respecte i s'han extret una sèrie de conclusions destacables. En primer lloc, els investigadors afirmen que el risc de cometre un delictes sexual augmenta amb l'ús repetit de fantasies sexuals relacionades amb delictes i que, aquest risc augmenta en determinats contextos, com per exemple, en situacions d'estrès o d'intoxicació.

En segon lloc, també reconeixen que les emocions i els estats d'ànim són un factor important en aquest tipus de delictes i mencionen que les fantasies tenen un paper important en aquesta relació.

En tercer lloc, pel que fa als trets de personalitat s'afirma que les fantasies desviades són més propenses a dur-se a terme en individus amb altes puntuacions de psicopatia.

En quart lloc, els autors exposen que el paper més important de la fantasia és que es tracta d'una via per planificar el *modus operandi* de l'agressió. Així mateix, permet a l'agressor reviure agressions passades per tal de recordar la sensació i corregir possibles errors.

Per altra banda, es presenta un model on s'aclareix la funció, el contingut i les propietats estructurals de la fantasia sexual durant el procés de l'agressió. Els més destacables són, primer; les funcions principals, que es centren en la regulació de l'afecte i de l'excitació sexual, la superació i el modelatge, i segon; el contingut de les fantasies, que pot ser general, és a dir, no relacionades amb la conducta delictiva o centrat en l'agressió, aquelles que si fossin realitzades constituïrien un delictes. Dins d'aquestes, es distingeixen les de temàtica general, que no es relacionen amb un delictes determinat, i les de temàtica específica, que si que delimiten un delictes concret.

Altrament, els investigadors presenten un model diferent, consistent en l'enfocament d'apropament – evitació, com a objectius de l'individu i en la manera que s'assoleixen, passiva o activa, que resulta en quatre vies que condueixen a l'agressió sexual.

Respecte la reincidència dels agressors sexuals, aquesta s'estima entorn un 20%, considerada baixa, atès que la mitjana de la resta de delinqüents és del 50%. Amb la intervenció que es du a terme a Catalunya, aquesta reincidència s'ha reduït en un 14%, quedant en una taxa del 4% de reincidència, en el grup de participants.

Tot i l'exposat, s'evidencia una gran manca d'investigació en aquest àmbit, que estableixi la correlació i les variables que realment precipiten l'acció. Degut a aquesta falta d'estudis, la proposta que s'ha plantejat en aquest projecte, és només una petita guia sobre el que, segons els professionals, podria funcionar millor per tractar les fantasies. Cal considerar que, per tal de realitzar un plantejament totalment fundat en bases teòriques i recerca científica, és necessari, primer de tot, augmentar la investigació en aquest camp.

Aquesta carència, es justifica degut a la dificultat de participació dels usuaris, tant per a investigació, com per al posterior tractament. Resulta un tema molt compromès i *tabú* en la societat actual, i sobretot en entorns com els centres penitenciaris, on es concentraria la població delinqüent sexual.

Per altra banda, també es considera una gran dificultat el fet de catalogar les fantasies en normalitzades i no normalitzades, o en aquelles que poden suposar un risc d'acte il·legal o aquelles que no. Al resultar un fenomen tant comú – de fantasies en té tota la població – resulta molt difícil trobar la manera de classificar-les. També, s'ha de tenir en compte que les fantasies per si soles, no precipiten l'acció il·lícita, es creu que han d'estar envoltades d'altres variables que augmenten el risc, però com s'ha mencionat, la recerca no és suficient i no hi han dades concloents sobre aquests plantejaments.

Finalment, amb la proposta exposada, si més no, el que s'aconsegueix és que els participants coneguin què són les fantasies, com poden influir-los, i que és

important considerar-les, ja que poden suposar un factor de risc que precipiti la delinqüència. Amb aquest plantejament, els interns coneixeran un factor més sobre el que han d'incidir si el detecten.

Aquest projecte resulta una aproximació al factor de risc que suposa la fantasia sexual i al seu tractament. Com s'ha mencionat, la falta d'investigació limita molt les possibilitats actuals en aquest sentit, però amb la presentació d'aquesta primera aproximació s'obre la porta a noves investigacions que ampliïn les possibilitats de millorar i especialitzar més aquesta proposta.

6. Bibliografía

Bartels, R. M. & Gannon, T. A. (2011). Understanding the sexual fantasies of sex offenders and their correlates. *Aggression and violent behavior*, 16, 551-561.

Castro, M. E., López-Castedo, A. & Sueiro, E. (2009). Perfil sociodemográfico-penal y distorsiones cognitivas en delincuentes sexuales. *Revista galego-portuguesa de psicoloxía e educación*, 17, (1, 2), 13º.

Código penal. 2015. Recuperat de:
http://noticias.juridicas.com/base_datos/Penal/lo10-1995.l2t8.html#l2t8

Gee, D. & Belofastov, A. (2006) Profiling sexual fantasy. Dins Kocsis, R. N., *Criminal Profiling. International theory, research and practice* (pp. 49- 71). New Jersey: Humana Press.

INE (Instituto Nacional de Estadística). [Consultat el 9 de maig de 2016]. Disponible a: http://www.ine.es/inebmenu/mnu_justicia.htm#1.

Larrotta, R. & Rangel-Noriega, K. (2013). Agresor sexual. Aproximación teórica a su caracterización. *Informes psicológicos*, 13 (2), 103-120.

Moyano, N. & Sierra, J. C. (2014). Fantasías y pensamientos sexuales: Revisión conceptual y relación con la salud sexual. *Revista puertorriqueña de psicología*, 25 (2), 376-393.

Ortiz-Tallo, M., Sánchez, L. M. & Cardenal, V. (2002). Perfil psicológico de delincuentes sexuales. Un estudio clínico con el MCMI-II de Th. Millon. *Revista de psiquiatría, Facultad de Medicina de Barcelona*, 29, 3, 144-153.

Redondo, S. (2006). ¿Sirve el tratamiento para rehabilitar a los delincuentes sexuales?. *Revista Española de Investigación Criminológica*, 4, 6.

Redondo, S., Pérez, M. & Martínez, M. (2007). El riesgo de reincidencia en agresores sexuales: investigación básica y valoración mediante el SVR-20. *Papeles del Psicólogo*, 28 (3), 187-195.

Renaud, C. A. & Byers, S. E. (2006). Positive and negative cognitions of sexual submission: Relationship to sexual violence. *Archives of sexual behavior*, 35, 483-490.

Soler, C. & García, C. (2009). Delinqüència sexual i reincidència. Un estudi a les presons de Catalunya. Dins Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada. *Delictes sexuals i reincidència* (pp. 21-183). Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia.

Soria, M. A. & Hernández, J. A. (1994). *El agresor sexual y la víctima*. Barcelona: Marcombo: Boixareu Universitaria.

Vázquez, B. (2011). *Tipos de agresores sexuales en psicología forense. Distorsiones cognitivas en agresores sexuales*.

7. Annexos

7.1. Quadre resultats de les entrevistes

Professional	1. Àrea d'estudi i treball	2. Influència de les fantasies en els actes	3. Tipologies de fantasies
P1	<p>“Yo soy psicólogo, estoy licenciado en psicología, estoy especializado en el máster en psicología jurídica y forense y también en máster en psicología de la cognición y la comunicación, actualmente estoy haciendo el doctorado (...)”.</p> <p>“Toda mi línea de investigación (...) tiene que ver con la fantasía sexual de carácter sádico”.</p>	<p>“Lo que intentamos decir siempre es que la fantasía es previa a la motivación, es decir, todo acto criminal, (...) cuando analizamos esa conducta criminal siempre nos basamos en la motivación ¿no?, que ha llevado al individuo, mayoritariamente hombre a cometer ese tipo de delitos.</p> <p>La motivación, (...) siempre se fundamenta en una fantasía previa. ¿Por qué es importante entonces? Porque la fantasía otorga al individuo un marco en el que es capaz y le posibilita poner en práctica la agresión sin que sea un delito todavía”.</p>	<p>“Como tipologías de fantasías hay muchísimas.”</p> <p>“Fantasía es todo aquello que en un momento dado permite, al agresor en este caso, uno, por un lado poner en practica la agresión, (...) y en segundo lugar, porque le motiva de alguna manera ¿no?, porque le satisface sexualmente. Luego aquello que pueda ser objeto de satisfacción sexual puede ser tremendamente amplio.”</p> <p>“En el caso de la agresión sexual adulta, evidentemente tiene que ver con fantasías de carácter sádico (...) todo lo que tenga que ver con el poder, ¿no?, con la sumisión de alguna manera de la víctima.”</p> <p>“Son muy diversas, sí, pero todas focalizadas yo creo que al poder.”</p>

P2	<p>“Bueno yo soy, psicóloga y criminóloga, cuando acabé psicología hice el máster de psicología forense, luego también hice el máster de investigación y comportamiento de aquí de la UB y bueno, estoy todavía haciendo el doctorado. (...) Entonces en estos ocho años he estado pues, con el profesor Santiago Redondo, trabajando sobre todo con el tema de agresión sexual y delincuencia juvenil. Bueno ahora mismo mi línea de tesis doctoral es tratamiento con agresores sexuales”.</p>	<p>“Bajo mi punto de vista, las fantasías sexuales son relevantes pero son más bien factores que pueden precipitar el acto, pero no es que sea lo más importante de un agresor sexual. Tienen muchísimas más carencias, muchísimos más déficits, que si tú tienes fantasías pero no viene acompañado de todos estos déficits no tiene por qué producirse un delito”.</p> <p>“Son relevantes; sí, pero sobre todo de cara a la prevención.”</p> <p>A nivel de tratamiento piensa que ya se trabajan. (...) Pero se trabaja también, piensa que en el módulo que te digo de prevención de recaídas ya se les dice lo que son las fantasías, pero eso es al final. En distorsiones cognitivas, ahí te van a aparecer fantasías. En habilidades sociales también te pueden aparecer fantasías (...). Siempre se trabajan de una forma... bueno, pues más indirecta ¿no?”.</p>	<p>“Los adultos.... El empleo de la violencia en el acto... es la fantasía más común.”</p> <p>“El empleo de la violencia, la sensación de control de la víctima, o de poder sobre ella... lo que pasa es que esto se mezcla también con la distorsión cognitiva.”</p>
----	--	---	---

P3	<p>”Jo vaig fer psicologia, la vaig fer aquí a la UAB, després també vaig fer criminologia a la UAB, després vaig fer un màster en recerca a Barcelona, que es el que em permetia després entra en el doctorat i he estat fent el doctorat, també a la UB en psicologia (...) porto uns 10 anys fent el SAC a Brians 1”.</p>	<p>”Com a mínim a la pràctica, la fantasia com a tal és específica en un perfil o una tipologia de delinqüent sexual en concret; acostumen a ser els menors, no necessàriament, i als altres, no hi ha un procés de la fantasia recurrent en que una persona va pensant en el que faria o en el que m’agradaria... ho acaba portant a l’acció, és a dir, existeix menys del que sembla.”</p> <p>”En adults no tant, perquè la causa dels delictes sexuals no necessàriament és el sexe, o sigui el sexe és un instrument, llavors la finalitat pot ser la submissió, la dominància, el control...”</p> <p>”Quin és el factor clau? Doncs, la inhibició. (...) La inhibició és el que fa la diferència entre els interns amb els que parlo i jo, per exemple”.</p>	<p>”Es pot generalitzar, perquè el ventall no és tant.”</p> <p>“Acostumen a ser sobretot de control... després té aspectes genèrics, com per exemple, el fet de que sigui una desconeguda.”</p> <p>“Insisteixo, cadascú pot tenir unes particularitats, però no són... la qüestió és que aquesta fantasia la traslladen a una realitat que no els hi correspon. (...) L’important no es la fantasia en si, sinó com la trasllades. (...)”</p>
----	--	---	---

Professional	4. Tractament actual, SAC. Es tracten les fantasies?	5. És necessari incloure les fantasies al tractament?	6. De quina manera s'hauria d'incloure?
P1	<p>“Sí que es cierto que se tratan distorsiones cognitivas, falsas creencias, estereotipos sobre la mujer... pero hasta qué punto hay un abordaje de la fantasía en este ámbito penitenciario lo desconozco, creo que será más bien nulo.”</p>	<p>“Sí, sin lugar a dudas.”</p> <p>“El inconveniente principal es la participación de los internos.”</p> <p>“Como ventajas, claro, llegar a poder descubrir que es realmente lo que hace que exista una vinculación entre un contenido concreto de la fantasía y el paso a la acción, el paso a lo delictivo, ahí está la clave.”</p>	<p>“Como lo abordaría yo; en primer lugar, estableciendo una educación sexual dentro de prisiones.”</p> <p>“Luego sería interesante, no únicamente el abordaje de estas distintas esferas que están distorsionando de alguna manera, tal y como plantea la sexualidad del individuo, sino también el hecho de iniciar ¿no?, un espacio de trabajo en el que la sexualidad sea un tema recurrente del que se pueda hablar.”</p> <p>“Una educación sexual, creo que puede facilitar un entorno, que se establezca entre psicólogo e interno y viceversa, que propicie que el individuo pueda ir contando realmente todo aquello que forma parte de su fantasía”.</p> <p>“Yo creo que quizá el hecho de que sea en grupo en unas primeras sesiones (...), ayudaría a la desinhibición. (...) Lo que no descartaría es que hubieran sesiones grupales y sesiones individuales.”</p>

			<p>“Pero creo que debería formar parte de un programa integral en el que se fuera trabajando este tema.”</p> <p>“Yo creo que el tipo de actividades podría tener que ver con el planteamiento de situaciones, para ver en un determinado momento qué seleccionaría la persona, que elegiría, que vería como normal que ocurriera ante un escenario concreto.”</p>
P2	<p>“Que siempre hay cosas que mejorar; te lo aseguro. Pero no pasan tanto por modificar el programa de tratamiento, sino como por ofrecer la formación adecuada a los terapeutas (...). Ofrecer los recursos necesarios”.</p> <p><i>Es tracten les fantasies?</i> “Sobre todo de manera indirecta, en distorsiones... y en prevención de recaídas de una forma un poco más directa, ya te digo... enseñarles a identificar sus propias</p>	<p>“Sí, creo que es útil, que es útil que ellos conozcan lo que son... que vean las que entrarían dentro de la normalidad sexual y las que estarían fuera de ese rango”.</p> <p>“Podría ser útil también como prevención... en jóvenes... oye pues si tienes una fantasía sexual en la que estas forzando a una compañera de clase... esa no es adecuada”</p> <p>“Primero la dificultad de trabajarlo como módulo... porque claro, así como a nivel de distorsiones sí que hay bastantes</p>	<p>“Se me ocurre que una forma para empezar sería hacer como, primero, evidentemente como con todos los módulos, una sesión más teórica, de esto son las fantasías..... y pedirles un autoregistro, por ejemplo, autoregistro actual o del pasado, que ellos mismos escriban que fantasías solían tener o suelen tener, y a partir de allí creo que con esto si que podría el terapeuta contar con alguna herramienta para trabajarlas, de forma parecida a las distorsiones.”</p> <p>“Yo creo que siempre va bien las dos técnicas, trabajarlo en grupo en ese sentido</p>

	fantasías para... como factor de riesgo de recaída”	estudios ya... sobre fantasías no hay... como puedes trabajar las fantasías si todavía no hay investigación que te diga cuales hay... (...) La mayor dificultad que le veo es que hace falta primero ese cuerpo de investigación y ese conocimiento científico primero.”	va a venir muy bien para identificar que a otras personas les pasa lo mismo que a ti, tienen los mismos tipos de fantasías que tú. Pero sí que es cierto que habrá esos sujetos de los que te estoy hablando que no habrá forma de que entren ahí (...) Yo creo que intentaría tirar por el grupo, como en el resto de módulos pero sino... lo haría individual.” <i>Durant quant temps?</i> “Pues igual que el módulo de distorsiones...” “Puede ser muy útil ponerlo después de las distorsiones, porque ahí ya han entrado en esa dinámica, se supone que distorsiones entra en un momento más avanzado del programa, se supone que ya hay otra relación, que ellos mismos se conocen.”
P3	”Tot i que requereix de revisions, perquè és de fa bastant temps, si mires en dret comparat al respecte, amb programes, per exemple, canadencs o americans o britànics o també del nord d’Europa, no disten gaire.”	”Doncs... no estaria malament. (...) El complicat és l’emmascarament de la fantasia. Clar, estem fent un supòsit en el qual hi ha una predisposició per part de l’intern.” “Però aquí pot ser complicat aquest punt de sinceritat en que en diguin que	”El que s’hauria de fer és, primer detectar allà on hi ha una fantasia implicada o relacionada amb el delictes, sinó està molt bé que t’ho expliquin però... (...) acotar exactament de quina fantasia estem parlant. A partir d’aquí, seria important el registre, un registre que podria ser acotat amb preguntes

<p><i>Es tracten les fantasies?</i> ”No directament, no ho crec. Ho fem de forma individual, però no de forma directa. Si una cosa es podria canviar podria ser aquesta. No es parla directament de les fantasies. En el grup no, però a nivell individual molt, perquè quan es detecta... quan té un pes molt important la fantasia, ho acabes sabent.”</p>	<p>realment hi havia implicada una fantasia i que té una conseqüència a nivell delinqüencial.”</p>	<p>determinades.”</p> <p>“Es podria parlar en el grup, no hi hauria cap problema... es pot fer tranquil·lament un <i>brainstorming</i>; quines són les fantasies dels espanyols? Comences per la normalitat i vas acotant (...) podrien saber que allò és important, com a mínim prèviament al tractament individual que fem <i>a posteriori</i>.”</p> <p>“Això amb una o dues sessions es podria fer. L’important és que sàpiguen que allò existeix, que es pot tenir en consideració... ells han de ser conscients dels seus propis factors de risc.”</p>
--	--	---

Professional	7. Dificultats que es plantegen i com resoldre-les
P1	“(…) Una mayor investigación.”
P2	<p>“El cómo aplicarlo, el conseguir investigarlo adecuadamente”.</p> <p>“Claro si partimos ya de la dificultad que tiene de investigar... separar lo que es normalizado de lo que no es normalizado, ver cómo tratarlo... para mi es la mayor dificultad, el paso previo.”</p> <p>“Si tu consigues definirlo bien, hacer unas buenas categorías que te vayan a funcionar y entender bien cómo funciona, el proceso, los mecanismos, que vinculación hay entre las fantasías las distorsiones y el acto, ahí ya tienes mucho ganado. Pero siempre la investigación básica es lo primero, lo más difícil...”</p>
P3	<p>“Podria passar... per exemple, el fet de... intentes no reforçar una imatge, una fantasia, i acabes reforçant-ne una altra... efectes secundaris.”</p> <p>“Un reemplaçament de fantasia, podria tenir fins i tot, conseqüències més negatives, potser en la severitat, no ho sé (...)“</p> <p>“Hauríem de veure la severitat de la fantasia, hi ha fantasies que són molt específiques, i quant més específic, més difícil serà treure-la, però un cop treta, serà més complicat que n’hi hagi una altra.”</p> <p>“El que es requereix és la supervisió, la supervisió és clau. (...) Seria important detectar si hi ha hagut una desviació. Si ha acabat aquella fantasia i s’ha reemplaçat per una altra cosa. Si el fet que hagi tret la fantasia, repercuteix en un estat emocional, doncs... de ràbia, per exemple, no?”</p>

7.2. Transcripciones de les entrevistas

P1

1. ¿Puede contarme un poco en que materia se especializa, que formación tiene, en que ámbito trabaja actualmente?

Yo soy psicólogo, estoy licenciado en psicología, estoy especializado en el máster en psicología jurídica y forense y también en máster en psicología de la cognición y la comunicación, actualmente estoy haciendo el doctorado. En el ámbito de la psicología forense, que es mi ámbito de trabajo a parte del universitario, llevo pues unos 3 años aproximadamente (...).

¿En cuánto a los agresores sexuales tienes algún tipo de experiencia o conocimiento específico?

Teórico. O sea a nivel del punto de vista teórico, si bien hemos visto algún caso de agresión sexual no sería muy fuerte, ni habré entrevistado en exceso, ni habré tenido una experiencia grande respecto a agresores sexuales, pero si a nivel teórico. Toda mi línea de investigación desde que soy..., después de acabar la carrera, después de licenciado, tanto en un máster como en el otro, como ahora en el doctorado, tiene que ver con la fantasía sexual de carácter sádico. La he abordado teóricamente ¿no? y en la que he desarrollado alguna investigación.

2. ¿Cómo considera que influyen las fantasías en los actos de estos sujetos?

Lo que intentamos llevar siempre al ámbito jurídico, lo que intentamos decir siempre es que la fantasía es previa a la motivación, es decir, todo acto criminal, en este caso en agresión sexual adulta, que es de lo que estamos hablando, cuando analizamos esa conducta criminal siempre nos basamos en la motivación ¿no?, que ha llevado al individuo, mayoritariamente hombre a cometer ese tipo de delitos.

La motivación, si bien puede ser de muchas características, siempre se fundamenta en una fantasía previa. ¿Por qué es importante entonces? Porque la fantasía

otorga al individuo un marco en el que es capaz y le posibilita poner en práctica la agresión sin que sea un delito todavía. Digamos que es un lugar como de demo, de poner en práctica una serie de conductas, de interacciones, incluso de lenguaje, incluso de manera de autopercebirse, de percibir a la víctima, en la que puede ir explorando que conductas van a tener lugar posteriormente.

¿Cree que se trata de un aspecto secundario o es muy importante?

Es muy importante. La sexualidad creo que debe ser evaluada en todos los tipos de delitos en el ámbito jurídico y forense, no únicamente relacionadas con los sexuales. Es una de las grandes áreas ¿no? de la conducta humana.

3. ¿Cree que se puede encontrar un tipo mayoritario de fantasías en los agresores sexuales? ¿Se podría generalizar o hay muchas tipologías de fantasía?

Como tipologías de fantasías hay muchísimas ¿no? Porque cuando hablamos de fantasía sexual no hay que ubicarlo directamente con parafilia como estaría reconocido desde el punto de vista clínico ¿no?, porque entonces encontraríamos unas parafilias concretas que dice un manual concreto.

Fantasía es todo aquello que en un momento dado permite, al agresor en este caso, uno, por un lado poner en práctica la agresión, que de esto ya hemos hablado y en segundo lugar, porque le motiva de alguna manera ¿no?, porque le satisface sexualmente. Luego aquello que pueda ser objeto de satisfacción sexual puede ser tremendamente amplio.

En el caso de la agresión sexual adulta, evidentemente tiene que ver con fantasías de carácter sádico por un lado, no entendido clásicamente como sadismo, que es algo de lo que intentamos siempre, con las investigaciones dejar claro; todo lo que tenga que ver con el poder, ¿no?, con la sumisión de alguna manera de la víctima. Sobre todo en los agresores de carácter de poder – control y ese tipo de categorías que ya se han realizado por otros profesionales.

Pero podrían ser de mil maneras ¿no?. La fantasía también determina la selección de la víctima. ¿Por qué selecciono a mujeres rubias de metro ochenta y delgadas?

¿Por qué es un canon de belleza establecido socialmente? Que podría ser una de las explicaciones, o bien porque, así es como he imaginado que debe ser mi víctima ¿no? O personas que tengan una apariencia aniñada, o mujeres que tengan, pues no sé, el color rojo, me lo invento ¿no?

También forma parte de la selección de la víctima, el contenido de la fantasía. Al igual que pudiera ser me fijo únicamente en una conducta sexual que sea solo felación, o además va a ser únicamente contacto anal o va a ser vaginal. También, ¿no?, tiene que ver con la fantasía que tiene el agresor.

Son muy diversas, sí, pero todas focalizadas yo creo que al poder.

4. En cuanto a los tratamientos que se llevan a cabo actualmente en los centros penitenciarios, así en general, ¿considera que el enfoque que se hace es el adecuado?

Debo reconocer que no conozco en profundidad todos los tratamientos que se hacen, a nivel penitenciario, pero entiendo por la experiencia ya no solo brevemente práctica, pero también teórica, que no se está abordando esta temática. ¿Sí? Es decir, uno de los grandes marcos que decíamos de la fantasía es que el individuo puede poner en práctica la agresión, es un marco incontrolable, ¿no?, yo no sé hasta qué nivel una persona pese a estar en el ámbito penitenciario, a estar preso donde no hay peligro de que agreda a otros, a otras mujeres, que nada quita que agrediera a otros internos evidentemente, hasta qué punto no está poniendo en práctica esa fantasía. Lo que sería quizá uno de los motivos en los que luego des-puntaría la reincidencia, después de salir de prisión.

Sí que es cierto que se tratan distorsiones cognitivas, falsas creencias, estereotipos sobre la mujer... pero hasta qué punto hay un abordaje de la fantasía en este ámbito penitenciario lo desconozco, creo que será más bien nulo.

Bueno, sobre si considera que se tratan las fantasías en el SAC, por ejemplo, vendría a ser que se trata muy poco ¿no?

Si pero no creo que sea, que se trate poco por una dejadez o porque no se tenga conciencia de la importancia de eso sino que algo que intento yo llevar al marco de lo teórico es ¿cómo se evalúa eso? Esa es la gran cuestión ¿no? Porque para explicar la fantasía sexual que quizá el individuo ni siquiera sabe cuál es, ¿no?, sino que despierta en el momento que está agrediendo, tienes que contar con la colaboración y la participación de la persona. Y eso es tremendamente complicado, que en un test evidentemente no va a ser, el Wilson o cualquiera de ellos, evidentemente no va a ser posible, luego hay que encontrar maneras indirectas de evaluar la fantasía. Es lo que todavía está en un desarrollo teórico. Entonces entiendo que más que no darle importancia a eso, quizá es una mala interpretación del concepto fantasía y en segundo lugar, lo difícil que es evaluar el contenido de una fantasía cuando la persona no quiere colaborar, no quiere participar, no lo reconoce como problemático.

5. Como profesional ¿podría considerar necesario la inclusión de las fantasías en el tratamiento?

Sí, sin lugar a dudas. Yo creo que una de las maneras que sería factible evaluar la fantasía sexual es a través de sus productos, ¿no?, de sus productos como dibujos... lo que conocemos como los *acting out* de la fantasía. En aquellos momentos en los que la fantasía se sale de la mente, así entre comillas, para plasmarse en algún producto. Pues ya bien sea en dibujos, en la manera de redactar un tipo de contenido concreto, bueno así de forma indirecta podríamos evaluarla.

¿Qué inconvenientes y que ventajas encuentra al hecho de incluir las fantasías en el tratamiento?

El inconveniente principal es la participación de los internos. Es decir, yo creo que eso es lo fundamental. Es muy difícil, es decir, si incluso ante una..., yo lo he hecho mil veces, ante una población normalizada, no delincencial, le preguntas cuál es su fantasía sexual, no te la van a relatar ¿no? Uno, quizá porque nunca se

han parado a pensar eso, porque quizá sí que es cierto que des de fuera yo como profesional puedo decir que ese conjunto de emociones y pensamientos asociados a la sexualidad es una fantasía, pero la persona no tiene por qué saber que eso es una fantasía, ¿no? tenerlo como muy establecido y categorizado. Y en segundo lugar, que la gente no habla de eso, nadie habla de eso. Entonces creo que la participación, que debe ser fundamental, en todo lo psicológico tienes que contar con la participación voluntaria del individuo que tienes delante, y en el ámbito penitenciario por supuesto también, pues eso es el principal inconveniente que puede tener.

Como ventajas, claro, llegar a poder descubrir que es realmente lo que hace que exista una vinculación entre un contenido concreto de la fantasía y el paso a la acción, el paso a lo delictivo, ahí está la clave. Porque yo puedo tener fantasías ahora con lo que quiera, es decir, aquello que queda en el ámbito de la mente no puede ser juzgado, ¿no?, si no ha habido una comisión. Yo podría pensar ahora mismo que quiero matar a no sé quién y solo por pensarlo no estaría cometiendo ningún tipo de delito. Eso no impide que una evaluación de las fantasías nos permita ver si en este individuo existe todavía un mundo, digamos interior, también entre comillas, como peligrosamente rico y peligrosamente, digamos taponado, que está deseando salir, ¿no?, para satisfacer las necesidades sexuales en función de una fantasía concreta.

En cuanto a la reincidencia, entendemos que mejoraría la tasa ¿no?

Sí, yo creo que ese debería ser un factor a tener en cuenta, no solo para evaluar la reincidencia, sino también en la concesión de determinados permisos penitenciarios, ¿no?, o salidas de prisión por periodos concretos. Porque entendemos, y lo que tenemos que tener claro es que la fantasía se vincula a una satisfacción sexual por un lado, y también a una satisfacción emocional, por el otro. Luego al fin y al cabo se puede reducir a un paradigma de condicionamiento operante que no es diferente a otro tipo de mecanismos de la psicología, pero concentrado en el ámbito de lo sexual. Luego cuando yo ponga en práctica esa fantasía, no solo me excito sexualmente sino que también me mejora mi estado de ánimo ¿no? Entonces yo he hecho una vinculación de alguna manera que solo puedo tener excitación se-

xual cuando se da ese contenido de la fantasía, el problema es cuando ese contenido es delincucional, ese contenido se supone que es someter a otra persona contra su voluntad. Quizá el ser capaces de desvincular la agresión del placer sexual potenciaría una disminución en la tasa de reincidencia.

6. ¿De qué manera lo incluiría? ¿Cómo lo enfocaría?

Muy difícil, porque lo que me dice a mí el ámbito teórico es que todavía hace falta mucha investigación. Partiendo de la base de que todas las medidas que tenemos de fantasías son de forma indirecta, pero a partir exclusivamente de cuestionarios. Sí que es cierto que existen un conjunto de investigaciones desarrolladas por Gee, Devilly y sus compañeros, que nos hablan pues de función, contenido y estructura de la fantasía sexual, pero es un modelo que se hizo con contados sujetos, que no se ha vuelto a replicar, que es tremendamente interesante y que no nos ha ofrecido más resultados porque no se pone en práctica. Porque es muy difícil en un primer término que des del ámbito académico vayamos a instituciones penitenciarias a decir, vamos a desarrollar un modelo con los principales sujetos que pueden dar problemas, que son las personas que ya están en prisión por haber cometido un delito de carácter sexual, y en segundo lugar, la dificultad de implementar este tipo de valoraciones en el ámbito de prisiones reside en que con qué lo comparamos. Eso serían grandes dificultades.

Como lo abordaría yo; en primer lugar, estableciendo una educación sexual dentro de prisiones, porque yo no tengo porque reconocer que mi conducta sexual es desviada, y si la reconozco tampoco tengo que admitir que eso es responsabilidad mía, porque con la fantasía evidentemente, como proceso cognitivo complejo, se dan junto con ella, distorsiones cognitivas, falsas creencias, se solapa la personalidad, las creencias que yo tenga previas, las opiniones que yo tenga sobre la figura de la mujer, el papel de la mujer, y experiencias previas.

Luego sería interesante, no únicamente el abordaje de estas distintas esferas que están distorsionando de alguna manera, tal y como plantea la sexualidad del individuo, sino también el hecho de iniciar ¿no?, un espacio de trabajo en el que la

sexualidad sea un tema recurrente del que se pueda hablar, ¿sí?, porque evidentemente si tu sientas a un señor y le preguntas cuál es su fantasía sexual el primer día, ¿no?, no te la va a decir, pero quizá un trabajo, no sé si tanto grupal o individual, en el que la temática sexual, en como lo han ido experimentando a lo largo de su vida, sí que esté focalizado directamente con el acto por el que está en prisión, sino un desarrollo de la sexualidad en su historia vital, como ha ido, como cree que es. Una educación sexual, creo que puede facilitar un entorno, que se establezca entre psicólogo e interno y viceversa, que propicie que el individuo pueda ir contando realmente todo aquello que forma parte de su fantasía, sin sentirse juzgado de primeras o que se esté vinculando directamente con la agresión sexual.

¿Considera que sería más factible hacerlo de manera individual o grupal?

Yo creo que quizá el hecho de que sea en grupo en unas primeras sesiones hipotéticas de esto que estamos planteando, ayudaría a la desinhibición, el hecho de que uno empezara a comentar y otro comentara no sé qué y el otro no se cuánto, ayudaría a la desinhibición, sí que es cierto que siempre que hay conductas grupales, existen otro tipo de fenómenos sociales que se pueden dar, ¿no?, pues de repente que una persona se sienta incomoda hablando en presencia de los otros que haya coerción de algún tipo, que haya conformidad, bueno. Lo que no descartaría es que hubiera sesiones grupales y sesiones individuales. Que fueran ambos tipos de sesiones.

También sería interesante ver cómo ha ido cambiando, como cambia respecto a su vida anterior, antes de prisión, en comparación con el momento en que está en prisión como ha cambiado la sexualidad, como hacen ahora para satisfacerse sexualmente cuando están en un centro en el que, *a priori*, no existe el contacto que ellos buscaban fuera.

¿Cuánto tiempo cree que se necesita para abordar todo esto?

Honestamente, no te sabría decir cuánto tiempo puede requerir esto. Porque de inicio creo que lo complicado es, uno, identificar la fantasía o fantasías, ¿no?, porque siempre, es muy difícil que haya solo una fantasía, va a haber un conjunto

de ellas que se van a solapar. Contando la dificultad de identificar la fantasía, contar con el reconocimiento del interno de que eso es un, le puede suponer un problema o que le supone un problema porque le lleva a hacer una conducta sexual que se sale de la norma, ¿no?, porque si todo el mundo violara, pues no sería raro ¿no? La cuestión es que él comete un acto que es el delictivo, que se sale de la norma. Ten en cuenta que si te queda el espacio suficiente para que se pueda verbalizar y trabajar sobre la misma, pues yo creo que estamos hablando de un proceso que debe iniciarse desde que la persona entra hasta que la persona sale.

Dependería de las características de la persona. Porque podemos tener en consideración una persona que manifiesta que su deseo de hacer X es irreprimible ¿no?, que no puedo evitar, pero que eso le genera una cierta angustia, existe al menos una cierta conciencia de que eso es un problema. Es que yo no consigo excitarme con mi pareja, entonces lo que hago es ir a agredir a otras mujeres porque a mí lo que me gusta es que se resistan. Bueno pues ya tenemos algo avanzado ¿no?, ese reconocimiento de que eso le puede suponer un problema.

Pero alguien que no se adhiera al programa de inicio, porque eso para él no es un problema, o porque tiene un discurso justificativo en el que siempre han sido las mujeres quien le han provocado y luego le han denunciado, claro depende evidentemente de cada una de las personas.

Pero creo que debería formar parte de un programa integral en el que se fuera trabajando este tema.

También puede ser que la persona agrede sin que tenga una fantasía debajo, entendido desde el marco teórico desde el que yo lo entiendo, que es un producto muy estructurado. Me gusta más esto o lo otro, esto ya no es una fantasía. Una preferencia sexual no es una fantasía bajo mi punto de vista.

¿Qué tipo de actividades se podrían plantear en este tratamiento?

Yo creo que el tipo de actividades podría tener que ver con el planteamiento de situaciones, para ver en un determinado momento qué seleccionaría la persona, que elegiría, que vería como normal que ocurriera ante un escenario concreto.

Luego, dependiendo de las características de la persona eso podría suscitar suspicacia seguro, ¿no?, yo sé que estoy aquí porque he agredido a no sé quién y ahora me están preguntando qué haría si me encuentro a una mujer, o que pasaría sí..., es cierto que depende de cada una de las personas, pero como actividades, uno, la evaluación de la fantasía sería crear situaciones en las que se pudiera valorar de forma indirecta, y en las que si la persona no te quiere reconocer cuál es su fantasía, o no lo sabe, lo que hemos dicho antes, que al menos se pudieran poner situaciones en las que tuviera que decidir ¿no?, que a veces en muchos de los cuestionarios que se han creado lo que hacen es hacerte decidir entre una opción concreta. Pero para la construcción de este tipo de herramientas o este tipo de intervenciones haría falta una profundización en el ámbito de lo teórico, que todavía no la hay. Yo creo que eso sería una de las cosas que se podría hacer.

Luego, el que fueran capaces de identificar dónde está el problema, qué es eso que les lleva a cometer el delito, que es eso, dentro del concepto de la fantasía sexual. Porque es irreprimible, porque son incapaces de encontrar una alternativa que no sea delincuencial... pero evidentemente sin desviar la atención de la responsabilidad. Creo que es importante que, aunque parezca que hable constantemente de la fantasía como un constructo cognitivo, y que de alguna manera pudiera parecer que nubla el libre albedrío del individuo, no creo que sea así. La persona en la gran mayoría de las cosas es consciente de lo que está haciendo, no creo que sea un problema de responsabilidad criminal. Sino creo que es más un, no puede ser de otra manera, la cosa es que eso sea responsabilidad criminal o no, es un debate jurídico interesante también.

Y, no sé, por un lado identificación de la fantasía o fantasías, identificar porque eso supone una problemática conductual en el individuo que sea capaz de verlo y que sea capaz de afrontar estrategias suficientes como para, en un momento en el que no cree que pueda controlar ese impulso, derivarlo hacia una forma normalizada de la sexualidad.

Eso en el caso que la misión de este tratamiento que estamos planteando hipotético tuviera el interés como de paliar, ¿no?, los efectos de una fantasía. En el caso de que fuera únicamente con la intención de valorar para dar determinados permisos

sos penitenciarios, por ejemplo, entonces no haría falta el último punto ¿no?, haría falta únicamente una correcta evaluación de la fantasía y del grado de conciencia que tiene el individuo sobre la misma y del grado de control de los impulsos.

7. Estas dificultades que ha planteado, ¿cómo podrían resolverse?

En primer lugar una mayor investigación, mayor volumen de investigación. Cuando yo empecé a estudiar sobre fantasía y concretamente sobre el sadismo, no hay nada, bueno algo hay, pero no había nada en el territorio nacional a lo que pudiera agarrarme más allá de cuestionarios sobre fantasías sexuales como el Wilson... algunas escalas concretas.

No ha habido una valoración de este constructo desde un punto de vista de lo cognitivo. No se ha entendido fantasía sexual como un proceso cognitivo integral, en el que entran en juego distorsiones, motivaciones, personalidad. Todas las principales estructuras de un ser humano entran en juego, bajo mi punto de vista, en la fantasía.

Luego, la investigación es el primer punto de partida, porque si no siempre será una interpretación sesgada de lo que cada uno, cada técnico, cada persona cree que es una fantasía ¿no?

El propio DSM que debería ser lo que guía al clínico, ya bien sea en prisiones o fuera, habla de parafilia como recurrentes e intensas fantasías sexuales de carácter reprimible, pero ¿qué son fantasías sexuales? Tampoco lo dice el DSM ¿no?

Entonces fantasías sexuales bajo un punto de vista teórico, pues como Berguer por ejemplo serían un conjunto de imágenes que tienen una función concreta. Luego no es distinto una fantasía sexual que la fantasía que yo tengo si me compro la primitiva y pienso uy si me toca esto ¿qué hago?, eso es la fantasía. Tiene una función concreta que me proyecta en el futuro y me permite poner en práctica, pues me gasto dinero en esto, en lo otro, y me satisface, me gusta pensar en ello. La cuestión es que la fantasía sexual tiene una temática sexual concreta. Pero es un proceso cognitivo bajo mi punto de vista que debe ser abordado.

P2

1. ¿Puede contarme un poco en que materia se especializa, que formación tiene, en que ámbito trabaja actualmente?

Bueno yo soy, psicóloga y criminóloga, cuando acabé psicología hice el máster de psicología forense, luego también hice el máster de investigación y comportamiento de aquí de la UB y bueno, estoy todavía haciendo el doctorado. Lo que pasa es que entré en la universidad hace ya ocho años, o sea, empecé a investigar y me apunté a hacer el doctorado de modo muy tardío. Entonces en estos ocho años he estado pues, con el profesor Santiago Redondo, trabajando sobre todo con el tema de agresión sexual y delincuencia juvenil. Bueno ahora mismo mi línea de tesis doctoral es tratamiento con agresores sexuales.

2. ¿Cómo considera que influyen las fantasías en los actos de estos sujetos?

Antes cuando te he preguntado qué has encontrado es porque es un tema demasiado concreto y peliagudo, es como las distorsiones cognitivas, es muy difícil establecer esa relación entre qué importancia tiene una fantasía y el acabar cometiendo un delito sexual, entonces, bajo mi punto de vista, las fantasías sexuales son relevantes pero son más bien factores que pueden precipitar el acto, pero no es que sea lo más importante de un agresor sexual. Tienen muchísimas más carencias, muchísimos más déficits, que si tú tienes fantasías pero no viene acompañado de todos estos déficits no tiene por qué producirse un delito. ¿Sabes?, o sea, fantasías sexuales tenemos todos, ¿qué es lo que diferencia el que una persona cometa un delito o no? Entonces no pueden ser las fantasías sexuales, tendrán que ser otro tipo de factores.

Son relevantes; sí, pero sobre todo de cara a la prevención. El que ellos sepan identificar cuando entran en este bucle ¿no?, como dicen a veces: “es que he entrado en el bucle de empezar a tener ganas, empezar a tener fantasías con agredir a niños, empezar a pasear por los parques...”. Bueno, sí, esta fantasía nos va a ser muy útil para evitar esa recaída, el que ellos sepan identificarla. Pero, por eso te he preguntado, yo no he encontrado ningún estudio hasta ahora que diga; sí, las

fantasías sexuales correlacionan a un nivel increíble con la agresión sexual y si se tienen fantasías inadecuadas es más posible. No está clara ahí la relación.

Entonces, considera que es relevante a nivel de prevención pero no...

A nivel de tratamiento piensa que ya se trabajan, o sea, no estoy diciendo que no sea una buena idea incluirlo, creo que puede ser una muy buena idea, muy difícil de trabajar porque es muy difícil que te respondan a esto. Pero se trabaja también, piensa que en el módulo que te digo de prevención de recaídas ya se les dice lo que son las fantasías, pero eso es al final. En distorsiones cognitivas, ahí te van a aparecer fantasías. En habilidades sociales también te pueden aparecer fantasías, porque estás trabajando, en el fondo; ¿cómo ligar con una chica? Pues es posible que te aparezcan ya y se trabajen. Siempre se trabajan de una forma... bueno, pues más indirecta ¿no? Pero sí que es verdad que de una forma más directa podría ser interesante aunque nos falte literatura que lo avale, porque en internacional tampoco lo he encontrado. Podría ser interesante, pero muy difícil.

3. ¿Cree que se puede encontrar un tipo mayoritario de fantasías en los agresores sexuales? ¿Se podría generalizar o hay muchas tipologías de fantasía?

Los adultos.... El empleo de la violencia en el acto... es la fantasía más común, o de lo que yo cuando he hecho entrevistas es lo que más me han podido decir. El empleo de la violencia, la sensación de control de la víctima, o de poder sobre ella... lo que pasa es que esto se mezcla también con la distorsión cognitiva. Está entrelazado, no puedes....

Claro porque la misma fantasía surge también de la distorsión... Exacto.

4. En cuanto a los tratamientos que se llevan a cabo actualmente en los centros penitenciarios, así en general, ¿considera que el enfoque que se hace es el adecuado?, ¿Cambiaría algo...?

Hay muchas cosas que se pueden mejorar, pero bueno por lo que nosotros estamos viendo a lo largo de todos estos años, de momento parece que se dirigen a lo que

se tienen que dirigir y se trabajan todos aquellos aspectos que hasta el momento hemos identificado que son importantes, ¿vale?

Que siempre hay cosas que mejorar; te lo aseguro. Pero no pasan tanto por modificar el programa de tratamiento, sino como por ofrecer la formación adecuada a los terapeutas. Es muy difícil que de verdad se dediquen horas a formar a esos terapeutas. Ofrecer los recursos necesarios, que los grupos de tratamiento no sean de más de ocho o quince personas que se puedan aplicar de forma constante, que lo puedan aplicar en una sala adecuada.

Hoy por hoy, creo que es donde más nos queda por hacer en España, que en el tema de modificar los programas. Los programas en el fondo sí que son un vivo reflejo de lo que se hace en Canadá y en Estados Unidos y en Inglaterra, todos estos, y... sí que es verdad que estos han demostrado eficacia. Entonces, que podemos mejorar aquí, mucho de eso. Hay sesenta y pico centros penitenciarios en toda España y el programa de tratamiento no se aplica en todos, ¿qué se hace con esto?, ¿vale?... luego sí que hay una parte que bajo mi punto de vista todavía también está un poco atrasada y es el trabajo motivacional previo.

Para mí es una de las también, líneas más interesantes, porque hasta ahora, por lo menos en Cataluña, por lo que yo sé no se ha empezado a hacer un programa o una intención más motivacional antes de iniciar los programas de tratamiento, en España no he oído nada de que se haga, pero aquí se está empezando a hacer. ¿Por qué? Porque se ha visto que no basta con decirles: “oye mira pues si haces el programa de tratamiento vas a tener beneficios penitenciarios...” o lo que sea... y creo que por allí sí que podría mejorarse mucho el programa, aparte de incluyendo otros módulos como lo que tú dices de las fantasías, incluyendo todo lo que se está poniendo ahora en marcha de los círculos de apoyo... más a nivel de cuando salen de prisión. El programa penitenciario está bastante bien diseñado y quizá nuestros esfuerzos deberían focalizarse más a otras intervenciones una vez puestos en libertad.

Que hay que mejorar, ¡también! No te quedes con la idea de que creo que no eh (ríe).

En el programa actual, el SAC, ¿considera que se tratan las fantasías de alguna manera?

Pues como te he dicho, de manera indirecta. Sobre todo de manera indirecta, en distorsiones... y en prevención de recaídas de una forma un poco más directa, ya te digo... enseñarles a identificar sus propias fantasías para... como factor de riesgo de recaída, pero cuando te digo que es algo difícil, es por ejemplo... nosotros ahora estamos haciendo una evaluación del programa de tratamiento en toda España, y lo estamos sobretodo evaluando hasta... bueno, llevan... unos siete años aplicándose unos cuestionarios en toda España y ahora hemos iniciado un trabajo de campo en Cataluña. Estos cuestionarios tienen muchas preguntas sobre fantasías, cuando se plantan ahí, es difícilísimo que te respondan. Por ejemplo, en menores, que hice el otro día tres entrevistas a menores agresores sexuales; les preguntas, bueno y tú, fantasías sexuales... y te dicen; “bueno, lo normal ¿no?, como todo el mundo...”. Es difícil abordarlo, ahí es donde... lo que habría que mejorar, es establecer tal nivel de confianza, tal nivel de relación terapéutica con el sujeto, que hoy por hoy no se puede hacer... no digo que no se pueda... pero, no con todo el mundo... por términos de tiempo, de gente que tiene cada terapeuta... etcétera.

Por tema de recursos ¿no?

Claro... tu imagínate un desconocido que te pregunta a ti; bueno, ¿qué fantasías sexuales tienes tú?, ¿cuáles tenías antes de cometer este delito?... pero si es que no te reconocen que hayan cometido un delito, no te van a reconocer que tienen fantasías sobre ese delito... es difícil.

5. Como profesional ¿podría considerar necesario y práctico la inclusión de las fantasías en el tratamiento?

Sí, creo que es útil, que es útil que ellos conozcan lo que son... que vean las que entrarían dentro de la normalidad sexual y las que estarían fuera de ese rango ¿no? De normalidad... para que ellos sepan identificar, como te digo, momentos de riesgo. Pero incluso, podría ser igual que con todos los otros temas relacionados

con la violencia, podría ser útil también como prevención... en jóvenes... oye pues si tienes una fantasía sexual en la que estas forzando a una compañera de clase... esa no es adecuada ¿vale?.... Sí, considero que podría ser útil.

¿Qué ventajas e inconvenientes le vería a incluir esto en los tratamientos?

Es que claro, yo parto de la base de que en el fondo se trabajan...

Claro, me refiero a incluirlo como módulo, más específicamente...

Primero la dificultad de trabajarlo como módulo... porque claro, así como a nivel de distorsiones sí que hay bastantes estudios ya... sobre fantasías no hay... como puedes trabajar las fantasías si todavía no hay investigación que te diga cuales hay... lo que me has preguntado antes, por ejemplo, ¿cuáles son las que más dicen habitualmente?... pues como lo trabajamos eso en terapia si no sabemos cuáles son las habituales. Claro igual estamos aquí pensando que siempre tienen fantasías de forzar y violar a una mujer y en realidad no, en realidad son... vale, si emplean la violencia, pero no... ¿sabes? Primero, la mayor dificultad que le veo es que hace falta primero ese cuerpo de investigación y ese conocimiento científico primero, y luego, dotarle a esto de cómo trabajarlo a nivel grupal... quizá sería más fácil a nivel individual, por ejemplo... que también podría hacerse... voy pensando sobre la marcha... no sé qué idea tenías tu... pero claro, a nivel individual veo más factible que acaben hablando de fantasías sexuales... etcétera. A nivel grupal sería más complejo... y también más difícil el hecho de generar unas actividades ¿no?, dirigidas a trabajarlas

6. ¿De qué manera lo podríamos incluir? ¿Qué enfoque? ¿Qué actividades?...

Mira, se me ocurre así muy como... muy des de un punto de vista mucho de psicólogo eh, no de criminología... se me ocurre que una forma para empezar seria hacer como, primero, evidentemente como con todos los módulos, una sesión más teórica, de esto son las fantasías..... y pedirles un autoregistro, por ejemplo, autoregistro actual o del pasado, que ellos mismos escriban que fantasías solían tener o

suelen tener, y a partir de allí creo que con esto si que podría el terapeuta contar con alguna herramienta para trabajarlas, de forma parecida a las distorsiones, ¿vale?, pues si tenéis estas distorsiones vamos ahora a trabajarlas en grupo, ¿qué es lo que no veis aquí que es adecuado?, ¿qué creéis? Con ejemplos, igual que con las distorsiones pueden trabajarse. Lo que pasa es que ya cuesta, en las distorsiones... que les da menos vergüenza reconocerlo pero claro... quieras que no son personas que les da vergüenza hablar de sexualidad también.

¿Considera que sería más factible hacerlo de manera individual o grupal?

Esto es un dilema con respecto a todo el programa de tratamiento, yo creo que siempre va bien las dos técnicas, trabajarlo en grupo en ese sentido va a venir muy bien para identificar que a otras personas les pasa lo mismo que a ti, tienen los mismos tipos de fantasías que tú. Pero sí que es cierto que habrá esos sujetos de los que te estoy hablando que no habrá forma de que entren ahí.... Por ejemplo, el otro día nos... es un dilema que hay ahora que, para esto, para los trabajos será útil... tienen el dilema de si seguir mezclando a abusadores, agresores de niños con agresores de mujeres adultas y este dilema a cada centro que voy me lo preguntan... “¿seguimos haciéndolo así? Es que vemos dificultades...”. Algunos ven dificultades, porque ven que entre ellos no se toleran tan bien... los violadores, por hablar rápidamente, los violadores no pueden tolerar que agredan a los niños, en cambio los de los niños, lo de las mujeres les da igual. Pero luego encuentras otro grupo de otra prisión que te dice: “ah no, pero es que va muy bien...”, porque entonces al ver el rechazo que sienten hacia eso, entienden que ellos están haciendo algo parecido hacia otra persona. Claro la terapia grupal tiene esto, puede ser que en algunos grupos funcione muy bien, porque te ayude a verte, te haga como un espejo, pero puede ser que haya otros sujetos que no.... Yo creo que intentaría tirar por el grupo, como en el resto de módulos pero sino... lo haría individual.

Habría que ver un poco como cada grupo...

Cada sujeto más que cada grupo. Ahí es donde yo me refiero que hay que mejorar... técnicamente cada grupo también debería realizarse unas sesiones individualizadas, que a efectos prácticos se hacen poco. Se hacen poco, se hacen con

estos casos más difíciles, con casos que no funcionan, cuando tienen disponibilidad de recursos y tiempo. Ahí es donde... está complicado el tema... pero bueno hay quien lo hace muy bien eh...

¿Cuánto tiempo cree que se necesitaría, para dedicar a esto?

Pues igual que el módulo de distorsiones... la verdad es que soy malísima para esto de calcular los tiempos, pero igual que cualquier otro módulo... ahora no sé cuánto tiempo dedican a algo como las distorsiones, pero lo mismo, igual que las distorsiones. Para mí no es que haya una cosa más importante que la otra...

No... Más que nada es por todo lo que hemos hablado de establecer la confianza y demás, que es un proceso a lo mejor más largo...

Pero en ese caso lo que podrías hacer es en vez de hacerlo al principio, hacerlo al final, cuando ya hayas trabajado elementos más duros. Si ya has trabajado distorsiones, por ejemplo, puede ser muy útil ponerlo después de las distorsiones, porque ahí ya han entrado en esa dinámica, se supone que distorsiones entra en un momento más avanzado del programa, se supone que ya hay otra relación, que ellos mismos se conocen.

7. ¿Qué dificultades considera que puede presentar este tratamiento de las fantasías?

Pues todo lo que te he comentado hasta ahora... el cómo aplicarlo, el conseguir investigarlo adecuadamente... realmente para generar un módulo de tratamiento, recuerda por ejemplo todo lo que has leído de... cojo distorsiones porque es lo que se parece más... han habido décadas de estudios antes, sobre ese tema, e incluso todavía hoy en día, con distorsiones cognitivas, cuando es un tema que en psicología clínica lleva estudiándose des del sesenta o antes... todavía plantean problemas y todavía no se sabe cómo definirlo adecuadamente, pues lo mismo puede suceder con las fantasías, vale, es evidente, fantasías sexuales es mucho más evidente lo que es pero, donde entra lo normalizado y lo no normalizado. Eso

por ejemplo, en términos de investigación, es una barbaridad, porque ¿cómo lo haces?, ¿lo has pensado como estudiarlo?

A mí se me ocurre para tu TFG, lo que podrías hacer es consultarle a los compañeros de clase que fantasías sexuales tienen. Ahí tendríamos un grupo de población normalizada, pero dentro de esto, vete tú a saber que fantasías hay... pero luego si las comparas con un grupo de presos, de encarcelados por agresión sexual, a ver si son parecidas o no...

Claro si partimos ya de la dificultad que tiene de investigar... separar lo que es normalizado de lo que no es normalizado, ver cómo tratarlo... para mí es la mayor dificultad, el paso previo.

Si tu consigues definirlo bien, hacer unas buenas categorías que te vayan a funcionar y entender bien cómo funciona, el proceso, los mecanismos, que vinculación hay entre las fantasías las distorsiones y el acto, ahí ya tienes mucho ganado. Pero siempre la investigación básica es lo primero, lo más difícil...

P3

1. Em pot explicar quina matèria tracta actualment, en què treballa, quant temps fa que es dedica a això...?

Jo vaig fer psicologia, la vaig fer aquí a la UAB, després també vaig fer criminologia a la UAB, després vaig fer un màster en recerca a Barcelona, que es el que em permetia després entra en el doctorat i he estat fent el doctorat, també a la UB en psicologia, i *bueno*, després altres anys he fet uns articles... *bueno* al final ho he deixat per desavinences amb el projecte i estic mirant de fer un doctorat a fora, segurament a UK i *bueno... estoy en ello. Bueno* es una miqueta aquest el *background* i estic... porto uns 10 anys fent el SAC a Brians 1.

Els que van començar el SAC van ser Quatre Camins i Brians 1, després es va anar estenent a mida que es van anar fent les altres presons i *bueno* en principi es el que porta més temps fent-lo ¿no? Això suposa molt de coneixement i d'experiència que pot aportar però també un desgast per la tipologia que es, pel fet que siguin doncs delictes sexuals, com a tabú que es, la repercussió mediàtica que té i etcètera, etcètera.

I *bueno*, doncs cada any anem fent el SAC amb totes les etapes que té (...)

2. Com consideres que influeixen les fantasies en els actes dels agressors sexuals?

Això hi ha com un corrent de la *vox populi* que considera que hi ha d'haver-hi un gran procés cognitiu perquè hi hagi una conducta delictiva sexual. És a dir, que necessàriament ha d'haver-hi una fantasia prèvia perquè tu després ho passis a l'acció. De la mateixa manera també pots pensar que hi ha molta gent que la gran majoria té fantasies sexuals que no serien legals i tampoc passa a l'acció. El que vull dir es que, com a mínim a la pràctica, la fantasia com a tal és específica en un perfil o una tipologia de delinqüent sexual en concret; acostumen a ser els menors, no necessàriament, i als altres, no hi ha un procés de la fantasia recurrent en que

una persona va pensant en el que faria o en el que m'agradaria... ho acaba portant a l'acció, és a dir, existeix menys del que sembla.

Hi ha molts actes, que no podem dir tampoc que són premeditats, però tampoc són atzarosos. Un va carregant, té unes necessitats o el que sigui que ho va tapant, m'ho invento eh, i quant troba la situació idònia, com en la gran majoria dels delictes, acabes fent-ho. Llavors, perquè és aquella víctima, en aquell moment? Doncs perquè és la que hi era, perquè en aquell moment li ha sortit aquell impuls, etcètera. Però no necessàriament hi ha un gran procés cognitiu, com a mínim conscient i la fantasia, moltes vegades és molt important tocar-la però és molt específica, sobretot en delinqüents amb menors.

En adults no tant, perquè la causa dels delictes sexuals no necessàriament és el sexe, o sigui el sexe és un instrument, llavors la finalitat pot ser la submissió, la dominància, el control... Un conjunt de necessitats que no estan cobertes, però que el sexe no necessàriament és la finalitat, això també és un altre dels exemples... el sexe com a, allò que en diuen; per saciar les seves necessitats sexuals la persona va cometre aquest delicte fent tal, tal, tal, no? No són tots ni molt menys. Moltes vegades, si el que vols és degradar a la víctima i la víctima, per una qüestió de control, és una dona, de vegades és més, si ho intentem racionalitzar, és més fàcil que sigui el sexe. Per la implicació que té en que sigui molt més degradant, molt més punitiu, molt més humiliant, etcètera.

Llavors amb el tema de les fantasies, si que he vist fantasies en adults, però es una fantasia, de vegades, molt menys emocional, més racional és projectiva. Per exemple... me'n recordo d'un cas, una mica conegut socialment, que ell era jove, era un inepte socialment, que això també passa, tens unes grans mancances socials, interpersonals... amb les dones i fins i tot amb els teus iguals, amics, homes també... i llavors ell creu que part de la masculinitat estaria en que la dona, a través de forçar-la, acabaria rendint-se als seus peus... això ho va tenir al cap durant molt de temps, llavors s'ajunten un conjunt de factors que fan que això es precipiti, és a dir, que passi a l'acte, i llavors, va amb un ganivet passejant, a les tantes de la matinada, després de la discoteca, etcètera... esperant a que sortís una víctima dona, van ser unes quantes, en diferents moments... però sobretot ell el que volia

era posar en pràctica una fantasia que tenia en el seu cap, i la que tenia era; que ell s'apropriaria a la dona, li posaria el ganivet al coll i llavors, aquella dominància, aquell control, faria que la dona es rendís als seus peus com una visió *sesgada* que pot haver tret de, per exemple, pel·lícules pornogràfiques, del propi cinema, etcètera, no? Llavors el que va passar és que ell va fer això i va sortir justament al contrari del que ell havia pensat... això es un clar exemple d'una fantasia que la vols projectar a la realitat i com a fantasia que es, mai quadra amb aquesta realitat. És quasi impossible, precisament perquè és un model mental que tens al cap i que ho vols posar a la realitat. Això de fet ens passa a tots (...).

La fantasia és bona sempre i quant sigui fantasia. Hi ha molts delinqüents sexuals que la fantasia la mantenen al seu cap precisament perquè saben que la fantasia es bona sempre i quant la mantinguin al seu cap. (...)

Hi ha un percentatge molt elevat de persones normalitzades, en els quals la fantasia, si fos portada a terme seria un delicte, però com a fantasia que és, es queda en el món de les fantasies o de les idees, no?

És a dir, hi ha altres factors que fan precipitar això, no?

Exacte. Això, nosaltres utilitzem la perspectiva cognitivo – conductual, no? Això és la pregunta del *millón de dólares*, és a dir, tot procés cognitiu comporta necessàriament una conseqüència conductual? No necessàriament, molt probablement, però no necessàriament. És a dir, tard o d'hora, un acaba actuant amb els principis cognitius del qual s'empara, en base a l'experiència o l'experiència emocional, la personalitat, etcètera... però, necessàriament, això passarà a l'acció? No. Quin és el factor clau? Doncs, la inhibició. El tema de la inhibició, en psicologia és extremadament important, o sigui, som més intel·ligents per inhibir-nos que per fer, no?. La inhibició que implica una capacitat prefrontal gran... nosaltres aprenem a inhibir-nos. La inhibició és el que fa la diferència entre els interns amb els que parlo i jo, per exemple. Però no necessàriament la fantasia, podem tenir fantasies iguals. Creure que l'home normal té fantasies que sobresortirien de la normalitat, la gran majoria de nosaltres, tenim fantasies, no necessàriament sexuals, que van més enllà del que hauria de ser la normalitat... perquè per això ja tenim la realitat.

Aquest tipus de fantasies poden coincidir, si tinguéssim un grup de control i un de delinqüents sexuals, podrien ser el mateix tipus, o semblant tipus de fantasia, salvant les distàncies... però en principi no hauria d'haver-hi una gran diferència necessàriament... el problema és com utilitzes aquesta fantasia i després perquè la portes a terme. (...)

3. Quin tipus de fantasies creu que es poden trobar en els agressors sexuals d'adults? Es pot generalitzar?

Es pot generalitzar, perquè el ventall no és tant, és a dir, encara que la conducta és il·lícita, no necessàriament la fantasia es extremadament aberrant, perquè sinó tampoc la podries portar a terme, no? (...) Si realment ho acabo fent, moltes vegades són necessitats i projeccions (...). Per exemple, acostumen a ser sobretot de control... després té aspectes genèrics, com per exemple, el fet de que sigui una desconeguda. Hi ha esferes de la sexualitat que els exciten. Pot ser quelcom general, el que passa és que ells ho fan des de la no voluntarietat, lesionen el bé aliè, la víctima... doncs que sigui una persona que no coneixen, pot excitar, el fet que siguin unes hores determinades, pot excitar, llavors *buena* no saps mai si és l'ou o la gallina, no? Però normalment aquesta fantasia, sigui molt acotada en el temps o no, segurament ha existit prèviament.

No es pot dir que sigui una fantasia d'aquelles que et tires tot el dia pensant, és molt més ràpid, més espontani... (...).

Després, pot ser el sexe com a tal, la copulació. L'accés carnal també pot ser que la fantasia sigui accés de, com diu el codi penal, doncs per la primera o la segona via, vaginal o bucal, que el masturbin... (...).

Insisteixo, cadascú pot tenir unes particularitats, però no són... la qüestió és que aquesta fantasia la traslladen a una realitat que no els hi correspon. (...) L'important no es la fantasia en si, sinó com la trasllades. (...)

4. Ara més concretament en el SAC, considera que el tractament que es fa actualment és adequat, en general? Canviaria alguna cosa...?

(...) Tot i que requereix de revisions, perquè és de fa bastant temps, si mires en dret comparat al respecte, amb programes, per exemple, canadencs o americans o britànics o també del nord d'Europa, no disten gaire. És a dir, no són dispars, no s'ensenya qualsevol cosa. No perquè hagin passat deu anys, o vint o trenta el model d'agressor sexual ha canviat.

És bastant estable el perquè delinqueixen. Hi ha uns patrons conductuals i cognitius molt estables. Després tens les particularitats de cada intern, però és molt estable.

En trets generals tots tenen grans distorsions cognitives, una gran falta d'empatia, una mala gestió de la seva vida, no? Grans incompetències socials, problemes de capacitat intel·lectual, estils de vida que són tòxics, el que han fet és arribar a un punt de no retorn que el que ha fet és que per les seves particularitats personals... és un conjunt, jo sempre dic que perquè passi un delictes, sigui sexual o no, però en particular els sexuals, és com els *quesitos* del Trivial, no? n'hi ha sis i cada intern té uns factors determinats que van omplint les parts dels *quesitos* i quan els tens plens doncs passa. Però no tots els *quesitos* són els mateixos per tots els interns. El que per mi és un factor de risc, per l'altre no. Llavors nosaltres el que hem de detectar són els factors de risc més importants a tots a poder ser, però aquests factors de risc si tu els detectes i els treus de la fórmula, és igual a no reincidència. En el fons ens interessa poc perquè aquesta persona no reincidirà, la qüestió és que no reincideixi, el que passa és que els mitjans són cognitius – conductuals, llavors prima l'esfera cognitiva. El que t'interessa és els inicis de la causa que fan un conjunt de reaccions en cadena que acaba en la conducta. Si tu mates aquest pensament o fantasia, tens moltes probabilitats de que no avanci, mentalment ni conductualment, llavors per això el tema de les fantasies és important, perquè hi ha interns en concret que només es mouen en la fantasia. Si tu treus aquest factor que és preponderant, el que faràs es treure de l'equació un factor de risc essencial perquè aquesta persona torni a reincidir. (...)

Detectar la fantasia... no es tant fàcil... (...)

Dins del SAC considera que les fantasies es tracten d'alguna manera?

No directament, no ho crec. Ho fem de forma individual, però no de forma directa. Si una cosa es podria canviar podria ser aquesta. No es parla directament de les fantasies. En el grup no, però a nivell individual molt, perquè quan es detecta... quan té un pes molt important la fantasia, ho acabes sabent. Et requerirà temps acabar-ho detectant. (...) En grup és complicat que hi hagi aquesta obertura mental. (...) Ara a teràpia individual, que també forma part del SAC, però sobretot en el intensiu individual que es fa de forma paral·lela, o en el seguiment del mateix, també es fa de forma individual, ja acabat el grupal, has d'atacar aquest tema, si es detecta que és un d'aquests factors de risc. Podria no ser factor de risc, hi ha interns que tenen fantasies sexuals que no tenen res a veure amb el delictes sexual, també s'ha de saber discernir si realment hi ha una relació (...).

5. Considera que seria necessari incloure el tractament de les fantasies de manera explícita al programa?

Doncs... no estaria malament. (...) El complicat és l'emascament de la fantasia. Clar, estem fent un supòsit en el qual hi ha una predisposició per part de l'intern.

Si tu parles amb una persona de fora que et ve a demanar ajuda i ets un psicòleg expert en sexe, per exemple, tot i així tindràs reticències, però *bueno*, l'home en principi no tindria per que ocultar-ho.

Però aquí pot ser complicat aquest punt de sinceritat en que en diguin que realment hi havia implicada una fantasia i que té una conseqüència a nivell delinqüencial. (...) Hi ha vegades que queda també una mica desdibuixat per la mateixa persona i també pot ser complicat. Però l'anàlisi en detall al respecte... es podria fer, si... es podria fer d'una manera sistematitzada, sobretot per una unificació de criteris... pot servir per un pre i un post del programa, per poder fer un seguiment. És important.

6. De quina manera les inclouries? Quin tipus d'enfocament, d'activitats...?

El que s'hauria de fer és, primer detectar allà on hi ha una fantasia implicada o relacionada amb el delictes, sinó està molt bé que t'ho expliquin però... (...) acotar exactament de quina fantasia estem parlant. A partir d'aquí, seria important el registre, un registre que podria ser acotat amb preguntes determinades de si estan presents o no estan presents, si hi ha hagut una accentuació, un augment de freqüència, etcètera. Què vull dir amb això? L'home ha sortit amb un permís de 48 hores, d'acord? Llavors hauria de tenir un registre en el qual, el primer dia, les primeres 24 hores, per exemple, jo he sentit que tal... per exemple, és una persona que té problemes amb menors, ell ara té una vida normalitzada i va abusar de tres menors a prop d'una escola: has tingut les ganes d'apropar-te a una escola? Has tingut contacte amb algun menor? Mentre has parlat amb ell, has pensat què podries fer amb aquest menor? Si ara et trobessis amb un menor, què li faries? El que s'hauria de fer prèviament és un acotament de quin tipus de fantasia és realment el que li agradaria. (...) Aquest home ha sortit dos dies, per exemple, llavors faries una temporització: has pensat en nens? General. Has pensat en nens respecte al sexe? T'hagués agradat fer alguna cosa i no l'has fet? T'has reprimat? T'has inhibat? Has fet quelcom? Has tingut la oportunitat i no ho has fet? Si has tingut la oportunitat, per què no ho has fet? Acotar la fantasia en aquella realitat. Primer pensaries en una fantasia abstracta, teòrica, i l'altra la faries acotada a un entorn determinat que seria quan surt. I aquest report, quan tornés l'intern te'l donaria. Si ho tinguessis amb cada intern, podries evidentment, creuar variables.

Com ho enfocaria; grupal o individual?

Es podria parlar en el grup, no hi hauria cap problema... es pot fer tranquil·lament un *brainstorming*; quines són les fantasies dels espanyols? Comences per la normalitat i vas acotant (...) segurament com més avall arribis menys et diran, no? Però si que com a mínim, una, podrien saber que allò és important, com a mínim prèviament al tractament individual que fem *a posteriori*.

El problema dels programes en general, és l'avaluació, aquest és el problema que tenim a Espanya i a Catalunya, molts programes no s'avaluen. (...) De fet, el SAC ha sigut l'únic que s'ha avaluat. (...)

A *grosso modo* sabem que funciona i si ho mires d'una forma més general i estadística, funciona. Però les particularitats, les pinzellades, són importants... i una d'elles són les fantasies. (...)

Quant temps considera que s'hauria de dedicar a aquest punt de les fantasies?

Això amb una o dues sessions es podria fer. L'important és que sàpiguen que allò existeix, que es pot tenir en consideració... ells han de ser conscients dels seus propis factors de risc, no? Perquè el dia de demà no hi hauran professionals al seu voltant. Llavors, sent coneixedors des d'un punt de vista teòric, amb una o dues sessions ja seria suficient. Però insisteixo en que si hi ha un cas en el qual la fantasia és important s'ha de tractar sempre. Sempre perquè es possible que fins i tot, hi ha pensaments que formen part de l'habitualitat, l'hàbit se suposa que és una qüestió conductual, no? També hi han pensaments que són recurrents i que formen part de l'hàbit i la fantasia pot ser una d'elles. (...) Pot ser que sigui una fantasia latent. (...) Si tu ets conscient que aquesta fantasia et porta a quelcom dolent la deixes morir no?... però quan s'ajunten altres factors, aquests poden cridar, entre cometes, aquest factor cognitiu de la fantasia, llavors, torna a sortir. (...) Ho has de tractar sempre, aquesta persona ha de dominar la fantasia, si pot...

7. Quines dificultats considera que pot tenir el tractament de les fantasies?

Podria passar... per exemple, el fet de... intentes no reforçar una imatge, una fantasia, i acabes reforçant-ne una altra... efectes secundaris. (...)

Un reemplaçament de fantasia, podria tenir fins i tot, conseqüències més negatives, potser en la severitat, no ho sé, això m'ho invento, però podria ser que et digués... el fet que tu la canviïs, hi ha una substitució d'una fantasia per una altra, pot augmentar la severitat, perquè tu penses que allò ja està tractat, llavors pot ser

que més o menys conscient sàpigues que tens aquesta fantasia, la portis a terme d'una forma poc meditada, o no premeditada i funcioni... llavors s'estableix una nova jerarquia de pensament. Llavors clar, t'interessa treure, però quin substitut? L'important de les fantasies és els interns, nosaltres, la gent normal, el que ja ha delinquit, no ha de fantasiejar? És dolent? És important això, perquè forma part del sistema inherent cognitiu de l'ésser humà, no podem evitar projectar, la qüestió és què projectes i com la portes a terme aquesta projecció, amb mitjans lícits o il·lícits...

Hauríem de veure la severitat de la fantasia, hi ha fantasies que són molt específiques, i quant més específic, més difícil serà treure-la, però un cop treta, serà més complicat que n'hi hagi una altra. (...)

Les fantasies tenen un component de consolidació, és molt important. Quant fa que tens una fantasia? Necessites saber la intensitat i la qualitat, si hi ha hagut un increment... (...)

És molt important acotar i delimitar de quina fantasia estem parlant. (...)

Aquestes dificultats, com podrien resoldre's?

(...) El que es requereix és la supervisió, la supervisió és clau. (...) Seria important detectar si hi ha hagut una desviació. Si ha acabat aquella fantasia i s'ha reemplaçat per una altra cosa. Si el fet que hakis tret la fantasia, repercuteix en un estat emocional, doncs... de ràbia, per exemple, no? (...)

Hi ha fantasies, curiosament, que es poden portar a terme, i no s'han dut a terme necessàriament cometent un delictes. (...) Hi ha fantasies que potser son realitzables, però no per la via delinqüencial, això també és molt important. (...) Hi ha fantasies que no necessàriament l'has de modificar, l'has d'encabir a la realitat. (...) El que passa és que moltes vegades, per ignorància, per por, per inseguretat, etcètera, tires per la via ràpida, desafortunadament, que és el delictes. (...) Hi ha algunes fantasies que realment si que les pots portar? Doncs fes-les no? Que això seria el punt més racional, el que passa és que com que estàs parlant d'unes persones que ja van coixes en això molt probablement el que hauràs de fer és parar-ho...

perquè pot haver-hi una contaminació de fantasies... aquesta no la faig però en faig una que s'assembla... són un conjunt de fantasies que acabes amb una que no s'assembla a la primera però que té el mateix efecte que és el delictes.

La fantasia requereix també una certa capacitat d'introspecció o de recurrència o de inflexibilitat mental... si tu sempre penses en el mateix i d'aquesta fantasia no et mouràs... aquí sí que requeriria un canvi al respecte, no? (...) Hauries de fer una projecció en un altre lloc, o una sensibilització al respecte, o una associació negativa...

I finalment com passa en tots els delictes en general i en els sexuals sobretot, al meu entendre, és que si l'estratègia psicològica o cognitiva no ha funcionat, doncs hauràs de tirar de Watson, i fer un conductisme pur i dur. La qüestió és que no torni a passar, no? Si aquesta part no funciona, haurem d'agafar una altra estratègia... hi han diferents estratègies, n'hi ha que són alienes al propi tractament, la qüestió és que hi siguin. (...)